

S T A D I A

HELSINGIN AMMATTIKORKEAKOULU

ETKÖ YMMÄRRÄ; MITÄ SULLE LAUSUIN?

Dysfasialasten musiikkikasvatus

Musiikin koulutusohjelma
Opinnäytetyö
22.4.2008

Essi Rehunen
Satu Valle

Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto Musiikkipedagogi	
Tekijä Essi Rehunen ja Satu Valle			
Työn nimi Etkö ymmärrä, mitä sulle lausuin? Dysfasialasten musiikkikasvatus			
Työn laji Opinnäytetyö	Aika Huhtikuu 2008	Sivumäärä 60+ 12	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Tässä työssä perehdyimme puheen- ja kielenkehityksen häiriöisten lasten musiikinopetukseen. Tarkoituksenamme oli löytää keinoja heidän äänenkäyttönsä sekä puheenkehityksensä tukemiseen musiikin avulla. Halusimme myös rohkaista heitä monipuoliseen itseilmaisuuun, musisointiin ja kommunikointiin.</p> <p>Työmme perustuu päiväkotit Troolarissa toteutettuun musiikkikasvatusprojektiin. Työskentelimme viiden lapsen kanssa, joilla kaikilla on puheen- tai kielenkehityksen erityisvaikeus. Pidimme ryhmälle kahdeksan oppituntia, joiden aikana kokeilimme eri menetelmiä ja ideoita opetuksen tukena. Oikean laulu- ja puhekorkeuden löytäminen äänileikkien avulla sekä sanojen rytmittäminen olivat keskeisiä asioita tunneillamme. Tämän pohjalta olemme koonneet tietoa sekä omia kokemuksiamme työhömmme.</p> <p>Totesimme, että musiikinopetusta voi soveltaa erilaisille oppijoille hyvinkin vähäisillä muutoksilla. Tukiviittomien käyttö, selkeä ja hidastempoinen puhe, kuvat ja monet muut havainnollistamisvälineet tukevat kaikenlaisten oppilaiden oppimista. Musiikkileikkikouluissa on varmasti paljon dysfasialapsia integroituna ryhmiin. Siksi pidämme tärkeänä kertoa asiasta ja tuoda uusia näkökulmia opetukseen. Perustiedon kerääminen, kekseliäisyys sekä avoin mieli ovat hyviä lähtökohtia erityismusiikkikasvatukseen</p>			
Teos/Esitys/Produktio			
Säilytyspaikka Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia/Metropolia Ammattikorkeakoulu/ kirjasto/Ruoholahti			
Avainsanat erityismusiikkikasvatus, dysfasia, varhaisiän musiikkikasvatus			

Degree Programme in Classical Music		Degree Music pedagogue	
Author Essi Rehunen and Satu Valle			
Title Music education for children with dysphasia			
Type of work Final project	Date April 2008	Pages 60+12 appendices	
<p>ABSTRACT</p> <p>The subject of our final project is music education for children with dysphasia or speech disorders. Our purpose was to find ways to help and support them to improve their speech and to control their voice by means of music. We also wanted to help the children develop their abilities to express themselves, to communicate and to make music.</p> <p>Our final project is based on our music education project in the Troolari kindergarten. We worked with a group of five children with dysphasia or speech disorders, teaching and observing them for eight lessons. We tried to find different ideas and methods to support the children in their learning process. Finding the correct pitch of voice in singing and speaking and emphasizing the rhythm and syllables of words were the main goals in our teaching. Our final project includes both previous research and our personal experience.</p> <p>What we found was that teaching children with dysphasia does not require radical changes in teaching methods. Small things like illustrating what you say with sign language, using pictures, speaking slowly and clearly, and other ways of illustrating the teaching support the learning of all kinds of children. Since there are many children with dysphasia, we have considered it important to gather information and provide teachers with new ideas on how best to teach them. We found that in music special education it is very important to know and learn the facts, to have a lot of inventiveness as well as an open mind.</p>			
Work / Performance / Project			
Place of Storage Helsinki Polytechnic Stadia library/Ruoholahti			
Keywords special music education, dysphasia, early childhood music education			

1.	<i>Johdanto</i>	2
2.	<i>Puheen ja kielen kehittyminen</i>	5
	2.1 Kielen- ja puheenkehityksen erityisvaikeus	7
	2.2 Dysfasian liitännäisoireet ja ongelmat:	8
	2.3 Dysfasian alaluokat (Rapinin ja Allenin mukaan, 1988; Rapin, 1996)	11
3.	<i>Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot (AAC)</i>	13
	3.1 Viittomien käyttökelpoisuus	13
	3.2 Viittomakielen ja tukiviittomien ero.....	14
4.	<i>Puheen- ja kielenkehityksen vaikeuksien tunnistaminen ja huomioiminen opetustilanteessa</i>	16
5.	<i>Työn kulku</i>	22
	5.1 Työnjako.....	23
	5.2 Kahden opettajan merkitys.....	24
6.	<i>Musiikkileikkikoulutoiminnan yleiset periaatteet</i>	26
7.	<i>Testiajo - mitä koetunti meille antoi</i>	27
8.	<i>Suunnittelustartti</i>	33
	8.1 Tunninrakennuspalikat	34
9.	<i>Projekti</i>	39
	9.1 Meritähdet (nimet muutettu):.....	39
	9.2 Kuinkas sitten kävikään?.....	42
10.	<i>Palaute:</i>	48
11.	<i>Pohdinta</i>	50
	11.1 Uusia rakennuspalikoita?	50
	11.2 Omien pelkojen ja ennakkoluulojen kohtaaminen	52
	11.3 Projektin haasteet.....	53
	11.4 Mitä tekisimme toisin	55
12.	<i>Lopuksi</i>	57
	<i>Lähteet:</i>	59
	<i>Litteet:</i>	61

1. Johdanto

Tämän työn tarkoituksena on selvittää, mitä opettajan tulee ottaa huomioon suunnitellessaan musiikkitoimintaa dysfasialapsille. Halusimme tutustua keinoihin ja toimintatapoihin, jotka tukevat lasten puheenkehitystä sekä äänenkäyttöä. Tällaisessa erityismusiikkikasvatuksessa toiminta on suunniteltu ottaen huomioon lasten erityistarpeet, ja tarkoituksena on tukea ja kehittää näitä nimenomaisia alueita. Erona musiikkiterapiaan erityismusiikkikasvatus ei ole hoitavaa tai terapeuttista toimintaa.

Varhaisiän musiikinopetuksessa ei aina osata huomioida erityistä tukea tarvitsevia lapsia oikealla tavalla. Erilaiset oppijat saattavat helposti jättäytyä pois harrastustoiminnasta, jos toiminta ei ole heille soveltuvaa. Vanhemmat haluaisivat, että myös heillä olisi mahdollisuus harrastaa samalla tavalla kuin muillakin lapsilla. Kuitenkin käytännössä kynnyks viedä sellainen lapsi, jolla on edes lieviä erityisongelmia tai kehityksen viiveitä normaalin harrastustoiminnan piiriin, on melko korkea. Useimmiten esimerkiksi musiikin piirissä järjestettävä harrastustoiminta on luonteeltaan sellaista, että se ei ota huomioon näiden lasten tarvitsemaa tukea, vaikka se olisi lopulta hyvin pienin keinoin toteutettavissa. Tämän työn piirissä tulemme selvittämään näitä keinoja.

Saimme idean tehdä yhteinen opinnäytetyö muutama vuosi sitten. Kaikki alkoi kurssista Hankepaja 1, jossa tutustuimme opinnäytetyömaailmaan. Siinä vaiheessa meillä ei ollut selkeää ideaa koko työstä. Aikaa kului, mutta mitään sopivaa aihetta ei tuntunut löytyvän, ja yksin näin suuren asian tekeminen ei tuntunut mielekkäältä, joten aloimme keskustelemaan yhteistyöstä. Äkkiä löysimmekin yhteisen mielenkiinnon kohteen, eli työskentelyn erityistä tukea tarvitsevien lasten parissa. Aloimme kehittämään ja suunnittelemaan yhteistä projektia, sekä ydinkysymystä työhömmme. Valitsimme kohteeksemme puheen- ja kielenkehityksen häiriöiset lapset. Heitä on kohtuullisen paljon ja he ovat yleensä integroituna tavallisiin musiikkileikkikouluryhmiin, joten moni varhaisiän musiikinopettaja kohtaa työssään dysfasialapsia.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen opintoihimme on kuulunut erityispedagogiikkaa hyvin niukalti. Siitä syystä opettajilla on melko vähän valmiuksia erityistä tukea tarvitsevien tunnistamiseen tai kohtaamiseen, elleivät he ole sitä jossain muualla opiskelleet tai perehtyneet muuten aiheeseen. Usein erilaisuus koetaan myös pelottavaksi, se on jotakin uutta ja vierasta. Erilainen lapsi otetaan liian herkästi silmätikuksi ja leimataan esimerkiksi häiriköksi, jolloin hänen ongelmansa jää piiloon, eikä hän saa tarvitsemaansa tukea ja apua.

Halusimme perehtyä aiheeseen syvemmin ja kehittää toimintaa, joka ottaa huomioon dysfasialasten erityistarpeet. Mietimme myös miten voisimme musiikin avulla kehittää ja monipuolistaa heidän äänenkäyttöään ja puhettaan. Oli tärkeää myös saada kokemusta ja tietoa aiheesta, jota voimme hyödyntää tulevaisuudessa omassa ammatissamme, ja toki tuoda julki sitä myös muille opettajille. Halusimme kokeilla, mitä keinoja meidän tulisi lisätä omaan opetukseemme tukeaksemme lapsia kaikin mahdollisin tavoin. Pohdimme myös mitä kaikkea opetuksessa tulee ottaa huomioon ja minkälaista materiaalia kannattaa käyttää, jotta opetus vastaa mahdollisimman hyvin dysfasialasten tarpeita.

Tämän kokemuksen jälkeen pidämme hyvin tärkeänä sitä, että lapsille, joilla on puheen kehityksen viivästymä järjestetään myös omia musiikkileikkikouluryhmiä, joissa voidaan paneutua nimenomaan heidän erityistarpeisiinsa. Varsinkin lapset, joilla on erityisen paljon ongelmia puheen- ja kielenkehityksen alueella tarvitsevat omia ryhmiä, joissa keskitytään heille tärkeisiin ja heidän kehitystään tukeviin asioihin. Musiikkileikkikouluryhmissä opetus saattaa monesti olla liian kaoottista dysfasialapselle. Liika puhe, kova meteli, runsas ja epäselvä ohjeistus saa dysfasialapsen mielen ja ajatukset kaaoksen valtaan, mikä saattaa purkautua häiriköintinä tai passiivisena käytöksenä. Jo pienillä toiminnan ja opetuksen muutoksilla saataisiin myös erilaiset oppijat viihtymään tunneilla paremmin, sekä luotua kaikille tasavertainen mahdollisuus oppimiseen.

Lapsi tiedostaa jo melko varhaisessa vaiheessa olevansa erilainen kuin muut, ja hän saattaa usein kehittää kaikenlaisia keinoja oman erilaisuutensa ja ongelmansa kätkemiseen. Monesti lapsilla, joilla on kehityksellisiä erityispiirteitä voi olla tapana jopa alisuoriutua tehtävistä. Esimerkkinä voidaan

mainita projektiryhmämme eräs poika, joka kaikin keinoin yritti kätkeä oman erilaisuutensa ja kielelliset ongelmansa. Hänellä oli tapana häiriköidä opetusta sekä muita lapsia ja hän pisti ranttaliksi heti, jos jokin asia tuntui hiemankaan hankalalta. Usein hänestä huomasi, että hän haluaisi osallistua ja olla innokkaasti mukana toiminnassa, mutta oma epävarmuus ja pelko omasta epäonnistumisesta estivät häntä edes yrittämästä. On siis hyvin tärkeää yrittää rohkaista ja auttaa nostamaan oppilaiden itsetuntoa kaiken muun tukevan opetuksen lisäksi. Tämä pätee myös aivan tavallisissakin ryhmissä, ei vain erityisopetuksessa. Itsensä ja oman luovuuden arvostaminen on merkittävää jokaiselle meistä.

Olemme keränneet tähän työhön faktatietoa dysfasiasta sekä puheen kehityksestä ja haluamme antaa käytännön vinkkejä dysfasialasten musiikinopetukseen. Nämä vinkit pohjautuvat niihin tietoihin, joita löysimme eri lähteistä sekä omiin opetuskokemuksiimme projektiryhmässämme. Totesimme myös, että opetuksen selkeyttäminen tai esimerkiksi runsas kuvien käyttäminen opetusmateriaalina ei olisi pahitteeksi tavallisissakaan ryhmissä, ja samoja vinkkejä voi hyödyntää esimerkiksi työskentelyssä maahanmuuttajalasten kanssa.

Tässä tekstissä käytämme opinnäytetyöstämme nimeä työ, päiväkodissa toteutettua opetusjaksoa kutsumme projektiksi ja raportti on projektista kirjoittamamme selvitys.

2. Puheen ja kielen kehittyminen

"Kielen oppiminen muuttaa lapsen suhdetta muihin ihmisiin ja avaa lapselle kokonaan uuden maailman" (Ahonen, Aro & Siiskonen, 2001, s. 14).

Kieli toimii osana käyttäytymisen ja tunteiden säätelyä. Kun lapsi oppii ymmärtämään kieltä ja ilmaisemaan itseään puheen kautta, hän oppii myös kyvyn ymmärtää, sisäistää ja toteuttaa sääntöjä, joita tarvitaan käyttäytymisessä sekä tunteiden osoittamisessa. Kieli auttaa lasta nimeämään tunteita sekä puhumaan niistä, ja jäsentämään aikomuksien, toiminnan ja toiminnan seurauksien välisiä suhteita. Kyky nimetä käyttäytymistä ja tunteita sekä niiden tulkitseminen ja kuvaaminen kielellisesti on tärkeää, sillä tämä opettaa lasta käyttäytymään sopivasti eri tilanteissa ja tuo tasapainoa hänen tunne-elämäänsä. (Aro, Närhi & Räsänen, 2001, s. 152-153.)

Oman äidinkielen hallitseminen on merkittävä tekijä lapsen kehityksen kannalta. Lapsi hankkii kielen avulla tietoa omasta ympäristöstään, jäsentää havaintomaailmaansa sekä viestii ja ilmaisee itseään sen kautta. Sosiaalinen vuorovaikutus säätelee myös käyttäytymistapojen oppimista. Kielelliset taidot ovat siis hyvin suuressa osassa sekä varhaisen kehityksen edistymisessä, että kouluiässä tapahtuvassa oppimisessa. (Lyytinen, 1995, s. 105.)

Kehityspsykologian näkökulman mukaan perustana puhumaan oppimiselle on kuuntelemisen taito, ja lukemaan oppiminen pohjautuu puhutun kielen osaamiseen. (Ahvenainen, Ikonen & Koro, 2001, s. 66.)

Kielen omaksuminen edellyttää lapselta normaalisti kehittynyttä keskushermostoa sekä ympäristöä, jossa hän voi kuulla kieltä käytettävän. Kielen kehitys ei ole passiivista omaksumista ja kopiointia, vaan lapsi pyrkii käyttämään, valikoimaan ja muokkaamaan itse kieltä kehitystasonsa mukaisesti. (Lyytinen, 1995, s. 105.)

Ensimmäisen ikävuotensa aikana lapsi harjoittelee sekä oppii oman äidinkieltensä tyypillisiä ääniteitä, joita hän havainnoi puhetta kuunnellessaan, sekä harjoittelee itse äänitelemällä ja matkimalla. Tämä vahvistaa lapsen äänihuulia sekä hermostollista järjestelmää, joka ohjaa niiden toimintaa. Ajan

kuluessa lapsi oppii kontrolloimaan äänteitä sekä puhe-elinten liikkeitä. (Lyytinen, 1995, s. 107.)

Vokaalit ovat lapselle helpoimpia ääntää. Tämä kannattaa huomioida myös silloin, kun kehitellään erilaisia ääniharjoituksia puheen- tai kielenkehityksen ongelmalliselle lapselle. Myöhemmin (yleensä n. 6-7kk iässä) lapsi aloittaa jokeltelun ja aloittaa lyhyiden konsonantti-vokaalitavusarjojen toistelun (esim. ma-ma-ma). Näitä äänneyhdistelmiä toistamalla lapsi oppii tuottamaan puhetta, kontrolloimaan ääntelyään sekä yhdistämään hengityksen sekä ääntelyn toisiinsa. (Lyytinen, 1995, s. 108.)

Lapsen varhaisessa ääntelyssä konsonanttien vähäinen esiintyminen voi ennakoita myöhempiä kielellisiä ongelmia (Laakso, 2004, s. 33).

Pienellä lapsella ääntely tai jokeltelu liittyy usein vuorovaikutustilanteeseen tai esimerkiksi leikkiin omilla jäsenillä. Kun lapsi oppii matkimaan tai jäljittelemään puhetta, hän on saavuttanut riittävän taidon äänihuulten kontrolloimiseen. Noin vuoden ikäisenä lapsi ymmärtää jo melkoisesti puhetta, ja hän pystyy käyttämään ääntään kommunikointiin. (Lyytinen, 1995, s.108.)

Kielen kehityksessä puheen ymmärtäminen etenee nopeammin kuin sen tuottaminen. Lapsi alkaa toistaa sanaa yleensä sen jälkeen, kun hän on oppinut sen merkityksen. Lapsi oppii sanomaan ensimmäisiä merkityksellisiä sanoja noin vuoden ikäisenä. "Lapsen rajallisista tiedonhankintatavoista ja muistista johtuu, että ensi sanat ovat yleensä lyhyitä ja liittyvät lapsen lähiympäristöön" (Lyytinen, 1995, s.109). Äännevirheet ovat tavallisia, ja lapsi saattaa joko korvata hankalan konsonantin toisella (koila - koira), jättää kirjaimia pois alusta tai lopusta (poi - pois) tai lyhentää sanaa (eppäkee - leppäkerttu). (Lyytinen, 1995, s. 109.)

Ensimmäiset sanat kertyvät yleensä varsin hitaasti, ja lapsella voi kestää useita kuukausia kymmenen sanan oppimiseen. Kolmenkymmenen opitun sanan jälkeen oppimisen nopeus kasvaa huomattavasti. Lapsi alkaa myös kyselemään ja nimeämään asioita ja esineitä. Nopean sanojen oppimisen jakso ajoittuu n. 11-18 kuukauden ikään ja aktiivinen sanojen käyttö alkaa karttua ensimmäisen ja toisen ikävuoden vaihteessa. Aktiivisen puheen kehityskin alkaa aluksi hitaasti, ja nopean oppimisen sekä hitaamman kehityksen kaudet vaihtelevat. Lähemmäs kolmivuotiaana lapsi alkaa

ymmärtämään kielen sosiaalista luonnetta, hän ymmärtää, että sanat ovat yhteisesti sovittuja nimiä eri esineille ja tapahtumille. (Lyytinen, 1995, s.110.)

3-5-vuotiaat lapset voivat oppia jopa 10 sanaa päivässä. Kun heidän sanavarastonsa karttuu, he alkavat jäsentämään uudelleen sekä tarkistamaan jo aiemmin oppimiaan sanoja. Viisivuotias hallitsee jo n. 2000 sanaa ja pystyy käyttämään niitä niin, että hän saa viestinsä perille myös vieraille ihmisille. (Lyytinen, 1995, s.111.)

Lapsi hallitsee äidinkieleensä liittyvät perusrakenteet ja -säännöt noin viiden vuoden iässä. Kielen kehitys jatkuu läpi koko kouluiän, ja lapsi oppii uutta sanastoa, käsitteitä sekä alkaa hahmottamaan niiden välisiä merkitysyhteyksiä. (Lyytinen, 1995, s. 114.)

2.1 Kielen- ja puheenkehityksen erityisvaikeus

Kielenkehityksen erityisvaikeudesta käytetään erilaisia nimiä, yleisimpiä niistä ovat puheen- ja kielenkehityksen häiriö, dysfasia ja kielihäiriö (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen, 2001, s. 30). Sen syyt ovat aivoperäiset ja sen katsotaan johtuvan keskushermoston vaurioista tai toimintahäiriöistä. Nämä ongelmat ovat voineet syntyä raskauden, synnytyksen tai imeväisiän aikana tapahtuneista vaurioista tai häiriöistä. Myös perinnöllisillä taipumuksilla ja tekijöillä on vaikutusta dysfasian syntyyn. Kussakin ikäluokassa dysfaatikkoja arvioidaan olevan n.1-3%. (Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry.)

Dysfasian kehittymisen syyt ovat vielä epäselviä. Todennäköisesti tarkemmin tuntemattomat tekijät vaikuttavat keskushermoston kehitykseen ja muuttavat hermoston rakenteellisia tai toiminnallisia piirteitä. Tämä poikkeava kehittyminen vaikuttaa hermoston toimintaan ja aiheuttaa erilaisia puutteita kielen omaksumiseen. Kielenhäiriöisellä lapsella havaitaan usein vaikeutta hahmottaa ja käsitellä kuulemaansa asiaa, sekä lyhytaikaisen kuulomuistin tai pitkäaikaismuistin heikkoutta. (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen, 2001, s. 21.)

On syytä huolestua, jos lapsi ei noin kahden vuoden iässä tuota lainkaan sanoja. Tällöin yleensä puheterapeutti arvioi tilanteen. Kaikki viivästynyt

kielenkehitys ei ole dysfasiaa, sillä on lapsia, jotka vain oppivat puhumaan muita myöhemmin. Myös myöhäinen puhumaan oppiminen saattaa usein olla periytyvää. (Dysfasialasten tuki ry.)

Puheenkehityksen viivästymistä voivat aiheuttaa myös monikielisyys, virikkeettömyys, lapsen tai vanhemman vakavat mielenterveydelliset ongelmat tai lapsen perusturvallisuuden huomattavat puutteet. (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen, 2001, s. 21.)

Dysfaattisia piirteitä voidaan havaita jo noin kaksivuotiailla lapsilla, mutta tarkan diagnoosin saamiseen kuluu usein aikaa. Kun puheenkehityksen viive havaitaan, on syytä aloittaa ennaltaehkäisevä kuntoutus mahdollisimman pian. Joskus dysfasia todetaan vasta kouluiässä, kun oppilaalla havaitaan erilaisia oppimis- ja lukivaikeuksia. (Dysfasialasten tuki ry.)

Viimeistään 3-4 -vuotiaana aloitettu kuntoutus on todettu tehokkaaksi keinoksi lieventää odotettavissa olevia ongelmia (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen, 2001, s. 19). Kuntoutus suunnitellaan ja toteutetaan aina yksilöllisesti, sillä dysfasia on hyvin monimuotoinen ja yksilöllisesti ilmenevä erityisvaikeus. Sitä on mahdotonta luokitella yksiselitteisesti, koska dysfasian ongelmakenttä on niin laaja.

Yleisimmät dysfasian kuntoutus- ja tukimuodot ovat puheterapia, toimintaterapia, neuropsykologinen kuntoutus tai musiikkiterapia. Myös erityisryhmät varhaiskasvatuksessa ja kouluissa ovat tärkeitä tukimuotoja. Muita hyvin yleisiä tukimuotoja ovat puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot (AAC), pidennetty oppivelvollisuus, koulunkäyntiavustaja, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen, 2001, s. 21.)

2.2 Dysfasian liitännäisoireet ja ongelmat:

Dysfasia voi esiintyä lievänä, keskivaikeana tai vaikeana kielen- ja puheenkehityksen vaikeutena (Keski-Uudenmaan dysfasiayhdistys ry). Vaikeasti dysfaattinen lapsi ei ymmärrä lainkaan puhetta tai mahdollisesti vain

muutamia sanoja, kun taas lievästi dysfaattiselle lapselle ongelmia aiheuttavat vain hyvin monimutkaisten tai pitkien lauseiden ymmärtäminen.

Dysfasiaa ei pidä sekoittaa afasiaan, jossa on kyse yleensä aikuisiällä menetetyistä puhekyvystä esim. onnettomuuden seurauksena. Dysfasia on syntymästä saakka ilmenevä piirre.

Dysfasian erityispiirteitä ovat esimerkiksi puhumisen ja kuullun ymmärtämisen vaikeudet, jolloin vuorovaikutus on hankalaa tai ongelmallista ja dysfaatikon sosiaaliset taidot voivat olla heikkoja. Puheääni saattaa olla poikkeava, sillä äänen voimakkuuden tai korkeuden säätely voi olla vaikeaa dysfaatikolle. Kuullun ymmärtämisen ongelmat saattavat ilmetä tarkkaavaisuus- tai keskittymisvaikeuksina, ylivilkkautena, levottomuutena tai jopa aggressiivisuutena, mutta toisaalta dysfaattinen henkilö voi ilmaista turhautumistaan myös passiivisuutena tai vetäytymällä syrjään toiminnasta (Ketonen, Salmi & Tuovinen, 2001, s.33).

Dysfasiaan liittyy usein myös lukemisen ja kirjoittamisen oppimisen vaikeuksia. Myös vieraiden kielten oppiminen voi olla hankalaa. Luetun tai kuullun ymmärtäminen ja mieleen painaminen saattaa olla vaikeaa myös mahdollisten muistin ongelmien takia. Dysfaatikoilla saattaa esiintyä heikkoutta lyhytaikaisessa kuulomuistissa ja pitkäaikaismuistissa (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen, 2001, s. 21).

Joskus lapsi saattaa kehittää ja keksiä itselleen jopa aivan oman kielen "oikean" kielen sijaan (Dysfasialasten tuki ry).

Myös motorinen kömpelyys mainitaan usein dysfasian erityispiirteenä. Sitä esiintyy n. 71%:lla dysfaatikoista (Ahonen, Taipale-Oiva, Kokko, Kuittinen & Cantell, 2001, s.175). Kielelliset ja motoriset ongelmat kulkevat "käsi kädessä". Siksi musiikkitoiminnassa olisi tärkeää miettiä tarkkaan musiikkiliikunnan antamat mahdollisuudet harjoittaa ja kehittää motoriikkaa ja koordinaatiota.

"Dysfaattisella lapsella voi olla myös ongelmia äänenkäytön hallinnassa. Lapsen voi olla vaikea säädellä äänensä voimakkuutta tai korkeutta, jolloin hän käyttää tilanteeseen sopimatonta ääntä; hän esimerkiksi huutaa tai kuiskaa, kun tilanne edellyttäisi normaalia äänenkäyttöä. Lapsen ääni saattaa

olla myös jatkuvasti normaalia korkeampi tai matalampi tai kuulostaa nasaaliselta. Näihinkin ongelmiin liittyy usein verbaalista dyspraksiaa” (verbaalinen dyspraksia = puheliikkeiden ohjailuvaikeus, puheen tuottamisen vaikeus) (Ketonen, Salmi & Tuovinen, 2001, s. 48.)

Keskustelutilanteet ovat monesti hyvin turhauttavia ja kiusallisia dysfaatikoille. Keskusteluun osallistuminen on vaikeaa, koska puheenvuorot sekä -aiheet vaihtuvat tiheään, puheenvirta on yleensä nopeaa ja mahdolliset päällekkäiset puheenvuorot aiheuttavat dysfaattiselle henkilölle kaaoksen ja sekamelskan tunteen.

Kuvittele itsesi tilanteeseen, jossa yrität pysyä perässä kiivaassa vieraskielisessä keskustelussa. Pystyt mahdollisesti ymmärtämään sanan sieltä, toisen täältä, mutta keskustelun sisältö jää sinulle täysin epäselväksi. Dysfaatikolle tällaiset tilanteet saattavat olla jokapäiväisiä.

MITEN TUNNISTAN DYSFASIALAPSEN?

- puheentuoton ja -ymmärtämisen vaikeudet ja siitä johtuvat vuorovaikutusongelmat
- äänenkäytön hallinnan vaikeudet
- tarkkaavaisuus- ja keskittymisongelmat
- motorinen kömpelyys
- ylivilkkaus, myös passiivisuus ja vetäytyminen
- ongelmat muistamisessa ja mieleen painamisessa

Diagnosointia tärkeämpää olisi kuitenkin miettiä oman opetuksensa sisältöjä, työtapoja, ja keinoja, joiden avulla voidaan taata hyvä oppimisympäristö tai tilanne myös erilaisille oppijoille. Näihin asioihin olemme paneutuneet enemmän tämän työn kuluessa.

2.3 Dysfasian alaluokat (Rapinin ja Allenin mukaan, 1988; Rapin, 1996)

Dysfasia voidaan jakaa erilaisiin alaluokkiin, sillä kielelliset puutteet esiintyvät useimmiten erilaisina yhdistelminä. Rapinin ja Allenin luokitus on nykyisin paljon käytetty, ja siinä on erotettu kuusi erityyppistä häiriötä. Nämä alaluokat eivät kuitenkaan ole tarkkarajaisia, vaan eri luokituksiin kuuluvat lapset saattavat käyttää puheessaan piirteitä eri alaluokista. (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen, 2001, s. 25-28.)

1. Äännejärjestelmän ja lauserakenteiden hallinnan vaikeus (fonologis-syntaktinen häiriö)

Tämä on yleisimmin esiintyvä alaluokka, jossa tunnusomaisia piirteitä ovat niukka ja kieliopillisesti virheellinen puhe sekä lyhyet ja yksinkertaiset lauseet. Lauseista puuttuu usein sanoja tai ne ovat väärässä järjestyksessä. Sanoissa esiintyy ylimääräisiä tavuja tai äänneitä (vetoketuju - vetoketju), tai niitä voi myös puuttua (ello - kello). Myös tavut voivat olla väärässä järjestyksessä (naperu - peruna) tai lapsi saattaa käyttää ainoastaan sanan loppu- tai alkutavua (mi - minä). Usein puheen ymmärtäminen on parempaa kuin sen tuottaminen.

2. Sanaston ja lauserakenteiden hallinnan vaikeus (leksikaalis-syntaktinen häiriö)

Tässä häiriössä lapsen puhe on yleensä ymmärrettävää, mutta hänellä on vaikeuksia löytää sanoja, ja siksi puhe on niukkaa. Sanavaraston kehitys ja jäsentyneisyys ovat heikkoja, mikä vaikeuttaa ymmärtämistä. Lapsen puhe saattaa vaikuttaa änkytykseltä sanojen etsimisen takia.

3. Puheliikkeiden ohjailuvaikeus (verbaalinen dyspraksia)

Verbaalisessa dyspraksiassa puheen tuottaminen on vaikeaa ja työlästä, ja siksi puhe on niukkaa. Äännejärjestelmässä on usein suuria puutteita. Tässä tapauksessa ongelmana on siis puhemotoriikka, eli lapsella ei välttämättä ole

minkäänlaisia puheen ymmärtämisen vaikeuksia. Kuitenkin tähänkin vaikeuteen voi liittyä myös lieviä puutteita kielellisissä taidoissa.

4. Puheen tunnistamisvaikeus (verbaalis- auditiivinen agnosia), "sanakuurous"

Tässä luokituksessa on kyseessä vaikea-asteinen ymmärtämisen vaikeus. Lapsella on vaikeuksia havaita tai hahmottaa sanoja kuullusta puheesta, ja puheen tuotto on niukkaa. Kommunikointi on usein riippuvaista muista kommunikointikeinoista puheen sijaan.

5. Kielen käytön ja merkityssisältöjen hallinnan vaikeus (semanttis-pragmaattinen häiriö)

Tässä häiriössä tyypillistä on runsas, mutta sisällöltään poikkeava puhe. Puhe siis saattaa olla rikasta ja monipuolista, mutta lapsi saattaa käyttää sanoja ja sanontoja, joita hän ei itse ymmärrä. Myös kaikupuhe (ekolalia) on tavallista, eli lapsi toistelee kuulemiaan lauseita. Ongelmana ovat vuorovaikutuksen vaikeudet sekä vastavuoroisuuden puute, jotka esiintyvät esimerkiksi kovaäänisyytenä, puheen kohdistamisen vaikeutena tai aiheen sivusta puhumisena.

6. Äännejärjestelmän ohjelmoinnin vaikeus (fonologisen ohjelmoinnin häiriö)

Tässä luokituksessa erityisvaikeutena ovat muuttuneet sanahahmot (napeu - punainen). Lapsen puhe voi olla hyvinkin vaivatonta mutta epäselvää ja vaikeasti ymmärrettävää.

3. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot (AAC)

Tyypillisin tapa kommunikoida on käyttää sanallista ilmaisua, eli puhua tai kirjoittaa. Puhe- ja kielihäiriöisillä lapsilla sanallinen ilmaisu on heikkoa ja ongelmallista, joten apuna käytetään puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia, AAC:ta (augmentative and alternative communication). Tavallisimpia AAC:n keinoja ovat olemus- ja elekieli, tukiviittomat, kuvat sekä blisskielen käyttäminen. Edellä mainituista tukikeinoista käytimme projektitunneillamme kaikkia muita paitsi blisskieltä. (Papunet, kommunikointikeinot)

3.1 Viittomien käyttökelpoisuus

Dysfasialapsille esimerkiksi asioiden ja tunnetilojen nimeäminen on monesti hyvin hankalaa. Viittomilla ja kuvilla autetaan lasta nimeämään esineitä ja asioita sekä annetaan sanoille konkreettisempi merkitys. Näin rakentuu sisäinen kieli ja kuva maailmasta. Puhuttu kieli ja sen sisältö rakentuu sisäisen kielen avulla. (Pulli, Tuula.)

Viittomien lisänä ovat aina puhe, ilmeikäs olemuskieli, osoittaminen sekä äänensävyjen vaihtelut. Näin viestinnästä saadaan mahdollisimman kokonaisvaltaista. Kysymyksiä kysyttäessä on tärkeää, että myös ilme on kysyvä, muuten asia voi jäädä epäselväksi. Lisäksi viittomien kanssa käytetään usein kuvia tai kirjoitusta. (Papunet, tukiviittomat)

Viittomia käyttämällä viesti tallentuu muistiin ja palautuu muistista helpommin kuin puhuttu kieli, viittomisessa yhdistyy monet asiat, kuten näkeminen, lihastunto, kosketus ja liike (Pulli, Tuula).

Kukaan ei voi sanoa sanoja tai äännteitä toisen suulla, mutta viittomien konkreettinen opettaminen on mahdollista. Lapsen käsillä voi muodostaa haluttu viittoma samalla kun sanaa toistetaan. On tärkeää, että lapsen koko

lähipiiri käyttää viittomia säännöllisesti ja lapsi kokee viittomisen yhtä arvokkaaksi kommunikointitavaksi kuin puheen. (Huuhtanen, Kristina.)

3.2 Viittomakielen ja tukiviittomien ero

Tukiviittomat saatetaan usein sekoittaa viittomakieleen. Kuitenkin niillä on suuri ero, sillä viittomakieli on kokonainen oma kielensä, joka noudattaa omia sääntöjään ja toimii täydellisenä kommunikointivälineenä. Tukiviittomia taas käytetään samanaikaisen puheen tukena, eikä suinkaan kaikkia puheen sanoja viitota.

Viittomakieli on kuurojen ihmisten äidinkieli. Sillä on omat kielioppisääntönsä, jotka poikkeavat puhutun kielen kieliopista. Esimerkiksi viittomakielen taivutusmuodot ja sanajärjestykset ovat erilaiset verrattuna puhuttuun kieleen. Viittomakielellä voidaan kertoa ja ilmaista kaikki samat asiat kuin puhumallakin. Sitä tuotetaan käsillä, mutta käsien lisäksi tärkeitä ovat ilmeet, sekä suun ja vartalon liikkeet. Viittomakieli ei ole kansainvälinen kieli, vaan jokaisella maalla on oma viittomakielensä. Ilmeet korvaavat viittomakielessä äänensävyjä, ja ilmeet sekä suun ja vartalon liikkeet toimivat viittomakielessä lauseen kieliopillisina rakentajina. Toisin kuin tukiviittomat, viittomakieli ei ole puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia (AAC), vaan viittomakieli on puhutun kielen kaltainen luonnollinen kieli. (Papunet, viittomakieli)

Tukiviittomat taas on tarkoitettu käytettäväksi puhutun kielen tukena ja kommunikoinnin helpottamisena. Tukiviittomisessa viitotaan asian keskeiset sanat, niin sanotut avainsanat. Tukiviittomat on lainattu viittomakielestä, mutta viittomakieleen liittyviä sääntöjä ja rakenteita ei käytetä, vaan avainsanat viitotaan puhutun kielen mukaisessa järjestyksessä. Tukiviittominen on kokonaisvaltaista viestintää, jonka tärkeänä osana on viittomat, puhe, ilmeet ja äänensävyt. (Papunet, tukiviittomat.)

Tukiviittomien käyttö puheen tukena lisää kuulevien puhevammaisten lasten sekä usein myös aikuistenkin puheyriä ja edesauttaa puheen kehittymistä. Kun puhetaito kehittyy tarpeeksi pitkälle, tukiviittomat jäävät luonnostaan pois käytöstä. Jos puheen kehityksen häiriö on hyvin vaikea, niin

tukiviittomista saattaa tulla pysyvä kommunikointikeino. On tärkeää aloittaa tukiviittomien opettelu ja käyttö mahdollisimman aikaisin sekä jatkaa sitä niin pitkälle kuin on tarpeellista. (Papunet, tukiviittomat.) Tukiviittomat eivät vähennä puhetta, vaan päinvastoin tukevat puhumaan oppimista. Viittomien käyttö ei millään lailla vaaranna kuulevan ihmisen puheen kehittymistä (Pulli, Tuula).

Koimme tukiviittomien opettelun ja käytön välttämättömiksi projektia varten. Tukiviittomia löysimme internetistä (www.paajarvenky.fi, <http://suvi.viittomat.net>, www.papunet.net), kyselimme päiväkodista sekä Helsingin konservatorion toimistosihteeri Maria Hyväriseltä, joka on koulutukseltaan myös viittomakielen tulkki. Essi oli oppinut tukiviittomia jo aikaisemmin eri päiväkodeissa ja kouluissa työskennellessään.

Tukiviittomien runsas käyttö on hyvin oleellista keskusteltaessa lasten kanssa, tai kerrottaessa tarinaa. Yritimme myös rohkaista lapsia viittomaan enemmän kommunikoinnin helpottamiseksi. Olisimme toivoneet lasten viittovan enemmän, jotta olisimme ymmärtäneet heitä paremmin. "Jos puhetta ei ole riittävästi tai oppilaalla on vaikeuksia ymmärtää puhuttua kieltä, käytetään apuna viittomia. Viittomat antavat kommunikoinnille visuaalisuutta. Kun oppilas itse käyttää viittomia, tulee kinesteettinen aisti mukaan. Viittomat korostavat viestin avainsanoja ja ymmärtäminen helpottuu", (Latva, 2001, s.115).

4. Puheen- ja kielenkehityksen vaikeuksien tunnistaminen ja huomioiminen opetustilanteessa

Yleisimmät ja helpoimmat merkit ymmärtämisen ongelmista ovat ohjeiden noudattamattomuus tai se, että lapsi vastaa asian vierestä kysyttäessä. Jos lapsi ei ymmärrä annettuja ohjeita, hän hakee tukea ja apua ympäristöstään ja matkii ryhmän toisia lapsia. Myös se, että lapsella kestää enemmän aikaa viestin käsittelemisessä, eli toiminta tai vastaus tulee viiveellä saattaa kertoa ymmärtämisen vaikeudesta. Usein tällainen lapsi myös toistelee kuulemaansa. (Ketonen, Salmi & Tuovinen, 2001, s. 35.)

Dysfasialasten opetustilanteiden tulisi olla mahdollisimman rauhallisia ja ääniärsykkeettömiä, sillä liika meteli ja ärsykkeet vaikeuttavat heidän työskentelyään ja keskittymistään. Lapsen hyvä suhde opettajaan sekä kodin tuki ehkäisevät oppimisvaikeuksia. (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen, 2001, s. 25-28.)

Siirtymätilanteet ovat yleensä vaikeita kaikille erityistä tukea tarvitseville lapsille. Uudet ja vaihtuvat tilanteet voivat aiheuttaa levottomuutta, jos lapsella on vaikeuksia hahmottaa kuulemaansa tai hänellä on ongelmia asioiden muistamisessa (Svärd, 2005, s.168). Tutut arkirutiinit luovat turvaa ja auttavat lasta ennakoimaan tapahtumia. Poikkeustilanteita ja odottamattomia tapahtumia pyritään välttämään, tai jos on mahdollista, niin lasta pyritään valmistamaan tilanteeseen kertomalla siitä etukäteen. Kuvien käyttö selkeyttää siirtymätilanteita.

Tärkeintä on noudattaa opetuksessa samoja periaatteita ja tavoitteita, kuin muissakin ryhmissä, mutta dysfaattisen lapsen puheen ja kielen kehityksestä voi yrittää tukea ja auttaa monin eri tavoin musiikin avulla.

Opettajan tulisi ennen kaikkea kiinnittää huomiota omaan puheen- ja kielenkäyttöön. Puhetempo ei saa olla nopea, ja ohjeet on annettava yksi kerrallaan, selkeästi ja kohdistettuna jokaiselle lapselle yksitellen. Tätä emme itsekään osanneet edes ajatella etukäteen. Saimme ohjeen käyttä

kohdistettua puhetta ja huomasimme sen selkeyttävän ja rauhoittavan käytännön tilanteita. Viittomien opetteleminen ja käyttäminen on tärkeä tuki vuorovaikutukselle, samoin kuin kuvat, käsi- tai sorminuket ja erilaiset havainnollistamisvälineet. Kun lapsi saa havainnoida tilannetta useampien aistien kautta eikä ymmärtäminen ole pelkästään puheen varassa, hän pystyy paremmin keskittymään aiheeseen.

Vuorovaikutuksen monipuolinen tukeminen on erityisen tärkeää koko ryhmän kesken. Kaikille tulee antaa tilaa ja aikaa ilmaista itseään. Kannustava ja turvallinen ilmapiiri antaa lapselle hyväksytyksi tulemisen tunteen, mikä auttaa myös kestämaan epäonnistumisia tai pettymyksiä. Opettajan tulisi tietoisesti kannustaa oppilaita, korostaa onnistumisen hetkiä ja rohkaista oppilaita myös sietämään pettymyksiä. (Aro & Siiskonen, 2004, s. 166.)

Tunnin rakenteen pitäisi olla suhteellisen samanlainen kaikilla tunneilla, sillä varsinkin erityistä tukea tarvitseville lapsille tuttu rutiini tuo turvaa ja varmuutta. Jos lapsella on vaikeuksia hahmottaa puheesta mitä tapahtuu seuraavaksi, on hyvä jos hän pystyy kuitenkin ennakoimaan, mitä seuraavaksi luultavasti tapahtuu. Tämä rauhoittaa lasta ja auttaa häntä keskittymään toimintaan. Tämän vuoksi mekin pidimme tunnit tutun kaavan ja järjestyksen mukaan. (esitelty kohdassa Tunninrakennuspalikat)

Äänenkäyttöä tulisi harjoitella tunneilla monipuolisesti erilaisilla harjoituksilla. Lasta pitää kaikin keinoin rohkaista tuottamaan erilaisia ääniä, mikä edesauttaa häntä hallitsemaan omaa äänenkäyttöään. Kaikenlaiset ääniliu'ut, eläinten tms. äänten matkiminen, äänisadut ja äänellä hassuttelut toimivat hyvinä harjoituksina. Tuttuja melodioita voi laulaa läpi lallatellen tai duddutellen sekä muilla sopivilla ääniteillä tai tavuilla. Erilaiset suujumpat tai irvistelyt ovat sopivia kasvojen lihasharjoituksia. Myös hengitys- ja puhallusharjoituksia voi käyttää muiden harjoitusten lisäksi, sillä hengityslihasten toiminta ja hallinta vaikuttaa myös puheentuottoon. (Ylönen, 1999, s. 28.)

Loruilu ja sanojen rytmittäminen rytmikaputuksilla sekä erilaisten sanojen käyttö esimerkiksi soittaessa rytmin tukena auttaa hahmottamaan sanojen tavutusta ja erottelua. Näitä harjoituksia kannattaa käyttää runsaasti ja säännöllisesti. Kuitenkin opettajan tulee muistaa, että liian pitkät ja runsaasti

sanoja sisältävät laulut ja lorut voivat olla liian hankalia lapsille. Mutta niitäkin kannattaa kokeilla ja opetella pätkissä eri tavoin työstäen. Tällöin tulisi ehdottomasti muistaa toiston merkitys!

LAULAMINEN

Suppean ambituksen laulut, joissa ei ole liikaa sanoja ovat hyviä siksi, että ne ovat helposti opittavissa ja lapsen on helpompi kontrolloida ääntään ja yrittää löytää oikeat sävelet ja sävelkorkeudet. Tällaisia lyhyitä lauluja voi myös kokeilla laulaa eri korkeuksilta, mikä auttaa laajentamaan äänialaa ja äänenkorkeuden hahmottamista. Pieniä lauluja oli helppo työstää tunneilla eri tavoin, koska ryhmämme lapset oppivat ne nopeasti.

- Ääniharjoitukset: ääniliu'ut, äänisadut, esim eläinten äänten matkiminen
- Puhallus- ja hengitysharjoitukset
- Suu- ja kasvojumppa
- Duddutus ja lallatus tutulla melodialla
- Suppean ambituksen laulut, pienet laulut
- Yksin laulattaminen, jos onnistuu
- Pitkät ja monimutkaiset laulut, leikkiliikkein tuettuina

SOITTAMINEN

Soittamisessa tärkeää on sointivärien kokeminen mahdollisimman monipuolisesti. Soittotilanteessa voidaan keskustella myös siitä, onko soittimen ääni esimerkiksi kirkas vai tumma, korkea vai matala. Äänten sävyjen erottaminen tukee myös puheäänteiden erottamisen oppimista. Soitossa käytimme paljon sanarytmi- sekä ostinatosoittoa, ja totesimme nämä harjoitukset toimiviksi ja mielekkäiksi ryhmällemme. Lapsia kannattaa ehdottomasti rohkaista soitinimprovisointiin ja omaan keksintään.

- Syke- ja sanarytmitaputukset sekä niiden soittaminen
- Ostinatot, joiden tukena sanapareja
- Sointivärien kuuntelu ja kokeminen
- Improvisointi yksin ja yhdessä

LIIKUNTA

Liikuntaosioissa kannattaa suosia kaikkia koordinaatiota, tasapainoa ja kehon hahmotusta auttavia tehtäviä. Kehorytmiikkaa voi käyttää monipuolisesti, erilaiset taputukset, tömistykset ja napsutukset ovat lapsistakin usein hauskoja ja mielekkäitä. Kehorytmeissä on tärkeää antaa tarpeeksi haastetta ryhmälle mutta ei liian vaikeita tehtäviä, sillä muuten lasten motivaatio kärsii. Mukaan voi vähitellen lisätä vaikeampia ja vaikeampia liikkeitä, ja kehon keskiviivaa kannattaa yrittää ylittää eri harjoituksissa. Kehorytmit olivat lasten mieleen, ja he jaksivat harjoitella niitä hyvin.

- Runsaasti monipuolista, vapaata ja ohjattua liikuntaa
- Liikuntaimprovisaatiot
- Kehorytmit
- Tanssit
- Keskiviivan ylittämistä vaativat harjoitukset
- Tasapaino- ja koordinaatioharjoitukset

MUUT HARJOITUKSET

Helpot kuunteluharjoitukset ovat hyödyllisiä sekä lapsille, että opettajalle. Kuunneltavaksi voidaan ottaa laulu, joka kertoo esimerkiksi jostain eläimestä tai tapahtumasta, ja opettaja voi ennen kuuntelua esittää kysymyksen, johon lasten täytyy yrittää vastata jälkeenpäin. Opettaja saa näin hyvin selville, kuinka paljon oppilaat ovat ymmärtäneet kuulemastaan, ja mitä he siitä muistavat.

- Loruttelu
- Kuuntelu- ja keskittymisharjoitukset

Pienten lasten opetuksessa toisto on yleensäkin tärkeää, ja erityislasten opetuksessa vielä tärkeämpää. Lapsi iloitsee siitä, kun hän osaa hyvin jonkun asian ja haluaa usein luonnostaan käydä läpi oppimiaan lauluja, loruja tai tansseja. Kun hän tuntee hallitsevansa esimerkiksi uuden, opetellun laulun, hän voi keskittyä omaan ilmaisuunsa ja vaikkapa äänenkäyttöön paremmin. Toiston merkitystä ei siis saa missään nimessä unohtaa!

ALLA OLEVIA "TÄSMÄOHJEITA" KANNATTAA HYÖDYNTÄÄ KAIKESSA OPETUKSESSA

- Rauhallinen puhetempo, selkeät ohjeet, täsmäpuhe
- Tunnin rakenne aina samankaltainen, turvallinen rutiini tekemiseen
- Viittomat, kuvat, käsinuket yms.

5. Työn kulku

Opinnäytetyön taustalla on Troolarin päiväkodissa toteutettu musiikkikasvatuskokeilu.

Teimme opinnäytetyöhön liittyvän projektin, jossa pääsisimme käytännössä testaamaan opetuksen toimivuutta ja kehittämään osaamistamme puheenkehityksen ongelmaisten lasten parissa. Projektin suunnittelu- ja ideointivaiheessa keräsimme aineistoa ja tietoa. Projektin jälkeen kirjoitimme raportin, jossa erittelimme keräämäämme aineistoa sekä kokemuksiamme. Projektin kokemukset toimivat samalla tämän työn keskeisimpänä aineistona.

Kun projektin kohderyhmä oli päätetty, aloimme etsiä hankkeelle sopivaa toteutuspaikkaa. Etsimme internetistä päiväkotia, joissa on dysfasiaryhmiä. Lokakuun 2006 puolessavälissä otimme yhteyttä Troolarin päiväkotiin ja kyselimme, olisivatko he kiinnostuneita musiikkileikkikouluprojektista. Kyseinen päiväkotijoukko sijaitsee ihanteellisesti aivan koulumme vieressä Ruoholahdessa. Ideastamme oltiin heti kiinnostuneita päiväkodissa, ja näin alkoi yhteistyömme. Pääsimmekin jo marraskuun alussa observoimaan ryhmiä ja aloittamaan varsinaisen toiminnan suunnittelua. Troolarissa on vain kaksi ryhmää, vaikeasti kehitysvammaisten lasten ryhmä, sekä integroitu erityisryhmä, jossa on viisi dysfasialasta. Päätimme tehdä musiikkikasvatusprojektin molemmissa ryhmissä. Kuitenkin tässä opinnäytetyössä keskityimme vain dysfasiaryhmään. Tutustumis- ja observointikäynneillä saimme paljon tietoa ja vinkkejä päiväkodin henkilökunnalta. Näitä neuvoja käytimme apuna alustavien tuntisuunnitelmien tekemisessä.

Marraskuun 24. päivä pidimme kokeilutunnin dysfasiaryhmän kanssa. Tämän kokemuksen pohjalta, havaintojen ja palautteen perusteella muokkasimme edelleen suunnitelmiamme.

Varsinainen projekti toteutettiin aikavälillä 15.1.-2.4.2007. Molemmille ryhmille pidettiin 45 minuutin tunti kerran viikossa, dysfasiaryhmälle kahdeksan kertaa ja kehitysvammaisten lasten ryhmälle kymmenen kertaa.

Projektin jälkeen alkoi itse opinnäytetyön tekeminen. Keräsimme myös muuta aineistoa: aiheeseen liittyviä kirjoja, etsimme tietoa internetistä sekä kävimme läpi omia muistiinpanojamme projektin ajalta. Olimme pitäneet päiväkirjaa ja merkinneet kaikki tärkeät asiat ylös projektin aikana ja sen jälkeen. Tätä aineistoa erittelemme tämän työn kuluessa.

5.1 Työnjako

Opinnäytetyön ideointi ja projekti sekä sen suunnittelu toteutettiin yhdessä. Hankimme tahoillamme tietoa ja materiaalia työhömmе, sekä kävimme yhdessä läpi projektista saatua aineistoa. Varsinaisen kirjoitustyön alettua pohdimme ensin yhdessä työn alustavaa sisältöä. Suurin osa teksteistä on syntynyt niin, että olemme ensin laittaneet ajatuksia paperille ranskalaisin viivoin, joista toinen meistä on tahollaan kirjoittanut valmiin version, ja johon toinen on vielä kommentoinut ja tehnyt lisäyksiä. Joitakin tekstejä olemme kirjoittaneet alusta loppuun yhdessä. Meille tämä järjestely on ollut varsin toimiva, ja molemmille on ollut tasapuolisesti töitä.

Essin kirjoittamia tekstejä ovat johdanto, puheen- ja kielenkehityksen erityisvaikeudet, dysfasian liitännäisoireet ja alaluokat, viittomakielen ja tukiviittominen ero, työn kulku, työnjako, kahden opettajan merkitys, lapsikuvaukset ja tuntisuunnitelmien puhtaaksikirjoitus.

Satu taas on kirjoittanut tekstit puheen- ja kielenkehityksestä, musiikkileikkikoulutoiminnan yleisistä periaatteista, puheen- ja kielenkehityksen vaikeuksien tunnistamisesta ja huomioimisesta opetustilanteessa, testiajo-kappaleen, suunnittelustartin, tunninrakennuspalikat sekä projektin kuvauksen.

5.2 Kahden opettajan merkitys

Päätimme heti alussa, että olemme molemmat opettajina läsnä joka tunnilla ja pidämme tunnit aina puoliksi, emmekä itse asiassa edes miettineet muita vaihtoehtoja. Kahdeksan viikkoa on lyhyt aika, ja halusimme molemmat olla koko ajan läsnä näkemässä työn sujumista ja tuloksia. Pidimme vuoroviikoin alku- ja loppuosia tunnista. Näin molemmat saivat tehdä yhtä paljon kaikkia tunnin osioita, koska tuntien rakenne oli aina sama. Lapsia kahden opettajan läsnäolo ei häirinyt ollenkaan, sillä he tottuivat tähän järjestelyyn alusta asti, ja onhan päiväkodissakin usein useampi opettaja kerrallaan paikalla.

Suunnittelimme kaikki tunnit yhdessä. Se helpottikin suunnittelutyötä suuresti ja antoi enemmän ideoita. Oli hyvä tarkastella asioita kummankin mielipiteiden ja ehdotusten kannalta ja joutua perustelemaan omia näkemyksiään. Myös tuntien arviointi ja pohtiminen jälkeenpäin oli rikkaampaa kaksin, sillä molemmilla oli omat mielipiteensä asioista ja annoimme myös palautetta toistemme työstä. Saatoimme kiinnittää monesti huomiota eri asioihin, sillä eihän sitä aina voi huomioida kaikkea samaan aikaan. Tuntien purku oli usein hyvin mielenkiintoista ja antoisaa meille molemmille.

Koska dysfasialasten musiikinopetus oli meille molemmille uutta ja vierasta, oli toisesta myös paljon tukea ja turvaa tunnilla, kun meitä oli kaksi vastuuta jakamassa. Projekti olisi ollut liian haastava tehtävä yhdelle henkilölle, ensinnäkin ryhmänhallinnallisesti joukko oli tietysti vaativampi jo pelkästään erityisluonteensa takia, ja myös ikäjakaumansa puolesta. Jo sekin on suuri apu, että toinen laittaa CD-levyn valmiiksi toisen ohjeistaessa lapsia auttaa varsinkin vaikeammin hallittavien ryhmien tuntien sujuvuutta. Parityöskentelyn opetteleminen oli meille haastavaa, mutta äärettömän tärkeää ryhmän toimivuuden kannalta.

Kompromisseja jouduimme toki tekemään, ja joitakin asioita olisimme ehkä molemmat tehneet toisin, jos olisimme työskennelleet itsenäisesti, mutta oli hyvin opettavaista ja antoisaa työskennellä parittain. Hankalinta meille oli

antaa toisillemme tilaa ja rauhaa opettaa, sillä opetamme molemmat normaalisti yksin, joten olemme tottuneet hoitamaan kaikki asiat itse. Monesti huomasin puhuvani ja ohjaavani tilannetta Sadun vuorolla ja päinvastoin. Myöskin päällekkäin puhuminen oli yksi meidän ongelmistamme. Se, jos mikä oli varmasti omiaan sekoittamaan lapsia, koska heillä oli muutenkin hankaluuksia ottaa vastaan ohjeita. Yhdessä opettaminen alkoi kuitenkin sujua ajan kuluessa paremmin, ja yhteistyömme sujui lopulta hienosti. Suosittelemme ehdottomasti aloittaville erityisryhmän vetäjille parityöskentelyä!

6. Musiikkileikkikoulutoiminnan yleiset periaatteet

"Musiikkileikkikoulutoiminnan tarkoituksena on herättää lapsen kiinnostus ja rakkaus musiikkia kohtaan sekä luoda ja kehittää musiikillisia perusvalmiuksia pätevän opettajan johdolla." (Varhaisiän musiikinopettajat ry.)

Musiikkileikkikoulussa opetus tapahtuu leikin kautta. Tunneilla lauletaan, liikutaan musiikin mukaan, soitetaan, loruillaan sekä kuunnellaan musiikkia. Opetuksessa käydään kokemuksellisesti läpi musiikillisia peruskäsitteitä (melodia, rytmi ja tempo, dynamiikka, sointiväri, muoto, harmonia). Näitä käsitteitä käydään läpi monin eri tavoin niin laulun, soiton kuin liikunnan kautta.

Musiikkileikkikouluun liittyy myös paljon sosiaalisten ja vuorovaikutuksellisten taitojen oppimista. Lasten täytyy oppia toimimaan ryhmässä ja he muodostavat vuorovaikutuksellisia suhteita opettajan sekä toisten lasten kesken. Ryhmän yhteinen me-henki sekä tuttu ja turvallinen ympäristö luovat hyvät puitteet onnistumisen kokemuksiin, uskaltautumisen improvisointiin ja ilmaisuun sekä omaan pohdintaan ja keksimiseen. Musiikkikasvatuksen tarkoitus on tukea ja edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

Emme esittele työmuotoja tai oppitunnin kulkua tarkemmin tässä kohdassa, sillä ne on käyty tarkemmin läpi kohdassa Tunninrakennuspalikat.

7. Testiajo - mitä koetunti meille antoi

Työnohjaajamme Kristiina Peltonen ohjeisti meitä pitämään ryhmälle koetunnin ennen varsinaisen suunnittelun ja toiminnan alkua. Tämä ohje osoittautuikin erittäin hyväksi, sillä oletuksemme ryhmän taidoista poikkesivat todellisuudesta. Osalle lapsista puheen tuottaminen ja ymmärtäminen aiheutti suuria hankaluuksia, mutta varsinkin vanhempien lasten kommunikointi oli varsin sujuvaa ja selkeää. Oletuksemme oli, että kaikilla ryhmän lapsilla olisi suuria ongelmia puheen tuottamisen ja ymmärtämisen alueella, mutta näin ei sitten ollutkaan. Huomasimme, että pienemmille lapsille kuvat ja viittomat ovat erittäin tarpeellisia ja välttämättömiä, mutta isompien lasten kanssa kommunikoidessa riittää usein selkeä, hidas ja yksinkertainen puhe. Myöskin täsmäpuheen merkitys korostui koetunnilla.

Puheen- ja kielenkehityksen häiriöihin liittyy usein motorista kömpelyyttä, mutta emme juurikaan havainneet tätä piirrettä ryhmän lapsissa. Lasten motoriset taidot, sekä hyvä rytmittävyys olivat positiivisia yllätyksiä! Koetunnilla soitto- ja liikuntaosiot olivat liian helppoja lapsille, joten varsinaisille tunneille täytyi saada lisää haastetta. Olimme myös yllättyneitä siitä, kuinka innokkaasti ja hyvin lapset lauloivat tunnilla heti alusta alkaen. Kuvittelimme, että puheentuottamisen ongelmat vaikuttaisivat enemmän laulamiseen, ja että laulujen omaksuminen olisi hitaampaa. Kokemus ryhmän kanssa toimimisesta antoi meille paljon tietoa siitä, millaisiksi tunnit kannatti suunnitella.

Koetunnin suunnittelu oli meille varsin haastavaa, koska kumpikaan meistä ei aikaisemmin ollut pitänyt musiikkitunteja dysfasialapsille. Essillä oli aiempaa kokemusta dysfaattisten lasten kanssa työskentelystä päiväkodeissa ja kouluissa. Tämä kokemus oli opettanut sen, miten tärkeää on tunnin selkeä rakenne, järjestelmällisyys, siirtymätilanteiden sujuvuus ja ennakointi, sekä riittävän yksinkertaiset ja selkeät lauseet opettajan omassa puheessa. Myös puhehäiriöisten lasten opetuksessa käytettävät materiaalit olivat Essille tuttuja, kuten tukiviittomat ja kuvat, joten niitä pystyimme myöskin hyödyntämään tunteja suunniteltaessa. Sadulle tukiviittomat tulivat uutena asiana, ja niiden omaksumiseen kului aikaa.

Olimme jo aikaisemmin käyneet useamman kerran päiväkodissa observoimassa lapsia sekä ryhmän toimintaa. Kävimme myös seuraamassa päiväkodin omaa musiikkihetkeä. Lapsiin tutustuminen oli tärkeää sekä meille, että lapsille itselleen. Oli paljon helpompi aloittaa yhteistyö, kun olimme kaikki jo tavanneet muutaman kerran aikaisemmin ja tutustuneet hiukan toisiimme. Itse opetustilaankin tutustuminen oli tietysti myös tärkeää suunnittelun kannalta. Hankimme tietoa kirjoista sekä internetistä ja kyselimme vinkkejä myös päiväkodin henkilökunnalta. He osasivat antaa hyvin selkeitä neuvoja ja ohjeita ja kertoa yksilöllisesti jokaisen lapsen erityispiirteistä ja –tarpeista.

Vaikka olimme tutustuneet lapsiin aikaisemmin, emme tieneet, miten nämä viisi lasta toimivat yhdessä ryhmänä. Haasteellisinta suunnittelussa oli lasten suuri ikäjakauma, ja se, miten tunnit saataisiin mielenkiintoisiksi jokaiselle lapselle. Myöskin tila, missä tunteja pidimme toi omat haasteensa. Tila ei ole suuri, ja normaalisti se toimii lasten leikkihuoneena sekä lepotilana, joten huoneessa on sänkyjä, patjoja ja kaikenlaisia leluja. Liikkumistilaa on kohtuullisen vähän, lisäksi tilassa on suuri pylväs keskellä lattiaa. Mietimme, miten mahdumme toteuttamaan esim. piiritansseja niin, että pylväs häiritsee mahdollisimman vähän. Vaikka etukäteen mietimme näitä asioita, eivät ne aiheuttaneet tunteilla minkäänlaista häiriötä.

Olimme hyvin epävarmoja oman osaamisemme suhteen, sekä siitä, osaammeko huomioida kaikki tarpeelliset asiat ja onnistummeko ohjaamaan lapsia selkeästi. Meitä askarrutti kommunikoinnin sujuminen lasten kanssa, sillä esimerkiksi viittomien käyttö puheen lisänä oli meille vierasta. Pohdimme etukäteen hankalia tilanteita, joissa emme esimerkiksi ymmärrä, mitä lapsi yrittää meille sanoa. Lapset käyttävät itse hyvin vähän viittomia, ja nuoremmat vasta opettelevat niitä. Joidenkin lasten puheesta oli aluksi varsin vaikea saada selvää, ja jos puheen tukena ei ole viittomia, on ymmärtäminen lähes mahdotonta. Tilanne on sekä lapselle että meille ikävä, ja se aiheuttaa varsinkin lapselle mielipahaa, koska hän ei saa ilmaistua itseään.

Suunnittelimme koetunnin meille tutun kaavan mukaan (esiteltu tarkemmin kohdassa Tunninrakennuspalikat), joka on ollut meillä molemmilla käytössä niin opinnoissa kuin omassa työssämme. Tämä kaava on ollut toimiva ja selkeä tapa suunnitella ja toteuttaa tunnit kaikenlaisille ryhmille. Suunnittelimme tunnista mahdollisimman selkeän ja monipuolisen

kokonaisuuden, johon otettiin mukaan myös yksi lapsille jo päiväkodista tuttu laulu, ettei tunnilla olisi vain täysin uusia ja tuntemattomia kappaleita tai loruja.

Olimme valinneet tunnin aiheeksi metsän sekä siellä asuvat eläimet, josta kaikilla lapsilla olisi varmasti jotain tietoa ja kerrottavaa. Lisäksi päätimme käyttää yhtä lapsille tuttua, päiväkodissa laulettua laulua tunnilla (Kädet ylös, kädet alas, kädet sivulle...).

Tuntia oli seuraamassa päiväkodin erityislastentarhanopettaja Katariina Laakso.

Aloitimme kuulumisilla ja alkulaululla, jota säestimme kehorytmeillä. Laulu oli kaikille uusi, joten laulaminen jäi hyvin pitkälti meidän opettajien harteille, ja totesimme myös kehorytmin ja laulun yhdistämisen haastavaksi lapsille.

Seuraavaksi kyselimme lapsilta metsän eläimiä, ja osa heistä vastailikin innokkaasti. Hiljaisemmat eivät vielä tässä vaiheessa uskaltaneet puhua paljon. Lauloimme yhdessä laulua Minä näin, ja käytimme siinä lasten ehdottamia eläimiä ja leikkiliikkeitä. Tarkoituksenamme oli laulaa suurille eläimille voimakkaammin ja pienille hiljaisemmin, mutta tämä ei toteutunut suunnitelman mukaan. Lapset olivat vielä hieman ujoja, sekä uusi laulu ja uudet sanat olivat varmasti hieman vaikeita omaksua nopeasti.

Laululeikin jälkeen lähdimme "metsäretkelle", kävelimme ketjussa sekä kipitimme musiikin tahtiin. Tästä lapset pitivät kovasti, liikunta oli heille oikein mieluinen. Ketjussa kulkeminen onnistui hienosti, mikä ei suinkaan aina ole itsestäänselvyys edes isompien lasten ryhmässä.

Liikunnan jälkeen istuuduimme lattialle, ja lapset saivat kukin vuorollaan nostaa pussista yhden eläinkuvakortin.

Kävimme läpi eläinlorua:

Tikka puuta koputtaa (koputetaan sormella kämmeneen)

Jänis juosta laputtaa (kädet jäniksen kápälinä laukaten)

Orava käpyä nakertaa (syödään käpyä)

Hiiri kolosta kurkistaa (etusormi kurkistaa toisen kämmenen takaa)

Karhu nukkuu pesässään (kädet poskelle, nukutaan)

Kun loru oli tullut tutuksi, niin lauloimme kaikki eläimet läpi so-mi -lauluna. Lapset lauloivat hyvin mukana, ja sanojen toistaminenkin tuntui sujuvan hienosti.

Laulamisen jälkeen lasten oli tarkoitus siirtyä eri eläinten askelin soittopaikalle huoneen toiselle puolelle, mutta tässä huomasimme, ettei tavallinen ohjeistus oikein toiminut tälle ryhmälle. Saimmekin Katariinalta palautetta ja neuvoja siitä, kuinka lapsille tulee puhua täsmäpuhetta, eli jokaiselle lapselle henkilökohtaisesti, neuvoen yhtä kerrallaan. Siirtyminen kuitenkin sujui joten kuten, ja pääsimme aloittamaan soittamisen.

Soitettavaksi lauluksi olimme valinneet tunnilla aiemmin laulettua Minä näin - laulun, ja huomasimme hyvin pian, että sykesoitto sujui kaikilta lapsilta niin hyvin, että säästystehtävää olisi voinut vaikeuttaa esimerkiksi ostinatoa soittamalla. Osa lapsista tapaili myös sanarytmiä, mutta osalle se oli vielä hieman haastavaa. Tarkoituksenamme oli harjoittaa soitossa myös hiljainen – voimakas -käsitemaria, mutta sitä emme ehtineet tällä kertaa. Olimme jo soittaneet kappaleen useampaan kertaan läpi, ja tuntui, etteivät lapset välttämättä jaksaisi keskittyä pitempään.

Soiton jälkeen oli taas liikuntahetki paikallaan, sillä ryhmä on hyvin eläväinen, ja lapset olivat selvästi päässeet vauhtiin alun ujostelun jälkeen. Lauloimme lapsille tuttua laulua kädet ylös, kädet alas, jota he olivat laulaneet myös päiväkodissa aikaisemmin. Tällä kertaa teimme siitä kuitenkin Eläinjumpan, eli lauloimme käsien sijaan tassuista. Lauloimme laulua kanteleen säestyksellä sekä hitaasti, että nopeasti, mistä lapset olivat innoissaan. Koska laulu oli tuttu, lapset saattoivat kaikki laulaa ja liikkua innokkaasti mukana.

Kovan jumpan jälkeen oli aika laittaa eläimet pesään lepäämään, ja laitoimme lapset peitolle makaamaan. Annoimme heille kuuntelutehtävän, jossa heidän piti yrittää muistaa mitä eläimiä laulussa esiintyi. Me opettajat lauloimme yhdessä laulun Metsän sisällä kanteleella säestettynä. Laulun jälkeen meillä oli hyvä yhteinen jutteluhetki. Lapset muistelivat laulun eläimiä, katsoimme Olin teemakirjasta metsäkuvaa ja juttelimme myös tunnista yleisesti. Tuntui, että lapset olivat pitäneet tunnista ja viihtyneet hyvin, ja meille itsellemme jäi myös oikein hyvä ja tyytyväinen tunne.

Lauloimme vielä loppulaulun, ja sovimme, että tapaamme tammikuussa uudelleen.

Saimme oikein hyvää palautetta Katariinalta Laaksolta. Hän korosti etenkin täsmäpuheen merkitystä. Tällaiselle ryhmälle ei voi antaa yleisohjeita, kuten "menkää" tai "tulkaa", vaan jokaiselle lapselle on annettava ohjeet erikseen ja henkilökohtaisesti omalla nimellä, esimerkiksi "Joonas, tule tähän istumaan." Viittomia kannattaisi käyttää myös enemmän ja ennen kaikkea ohjeiden selkeys on erittäin tärkeää. Myös puhetempon tulee olla hidas ja lauseiden yksinkertaisempia, jotta kaikki pystyvät seuraamaan tapahtumia ja ohjeita paremmin. Myös uudet laulut kannattaa ottaa hitaasti, jotta lapset pystyvät oppimaan sanat nopeammin. Mitä vähemmän puhetta ja enemmän toimintaa, sitä parempi.

Täsmäpuheen opettelu oli meille tärkeää ja haastavaa, sillä olimme molemmat tottuneet ohjeistamaan ryhmiä yleisohjeilla. Haasteellista oli myös yrittää olla puhumatta toisen päälle ja käyttää lyhyitä lauseita, sillä olemme molemmat kovia puhumaan. Myös puhe- ja laulutempoissa täytyy olla tarkkana. Loppujutustelu oli hyvä tapa koota tunti yhdessä lasten kanssa, ja se on myös hyvä hetki vuorovaikutuksen kannalta. Tavoitteista suuri-pieni -käsitepari jäi pois, mutta hidas-nopea -käsiteparia kävimme hyvin läpi.

Kokonaisuudessaan tunti meni mainiosti. Saamamme kokemus ja tarkemmat tiedot lapsista sekä heidän osaamisestaan toimivat tärkeänä pohjatietona tulevien tuntien suunnittelussa. Ryhmä oli paljon taitavampi ja osaavampi kuin olimme alunperin luulleet. Lapset olivat rytmisesti taitavia, ja sykesoitto sujui kaikilta hienosti. Koetunnin perusteella päätimme suunnitella tulevalle jaksolle haastavampia soitto-osioita, sillä pelkkä sykesoitto oli liian helppoa ryhmälle.

Isommat lapset hallitsivat myös sanarytmissä soittamisen, mutta pienemmille se tuotti vielä ongelmia. Päätimme myös kokeilla ryhmän jakamista kahteen osaan, pieniin ja isoihin, jolloin saisimme jokaiselle omaa tasoa tukevaa ja kehittävää tekemistä. Myös liikuntaosiot olivat ryhmälle liian helppoja, joten niihinkin kaivattiin lisää haastetta. Tunnista jäi meille iloinen ja innostunut mieli!

8. Suunnittelustartti

Suunnittelimme valmiiksi kaikki kahdeksan opetustuntia koettujen kokemusten pohjalta. Kuitenkin kolmannen tunnin jälkeen jouduimme hylkäämään alkuperäiset suunnitelmamme, ja aloimme suunnittelemaan tunnit viikko kerrallaan. Valitsimme alkuperäiset teemat eivät olleet lapsista mielenkiintoisia ja motivoivia, joten päädyimme suunnittelemaan tunnit aina edellisen tunnin pohjalta. Valitsimme mukaan asioita, joista lapset tuntuivat olevan kiinnostuneita ja keksimme uusia teemoja ja ideoita siihen liittyen. Rakensimme tunnit kuitenkin hyväksi havaitun ja tutun kaavan mukaan, jota käytimme koettunilla, ja joka on meillä molemmilla käytössä omilla opetustöissämme. (kaava eritelty erikseen kohdassa Tunninrakennuspalikat) Tunnin kaava on selkeä ja aina sama, mikä luo lapselle turvallisuuden tunteen.

Tuntisuunnittelussa tärkeintä oli hankkia tietoa dysfaattisten lasten erityisominaisuuksista ja -tarpeista. Pohjatietoa meillä oli jo opintoihimme kuuluvilta erityispedagogiikan ja musiikkiterapian kursseilta, ja hankimme lisää tietoa kirjoista ja internetistä. Essi oli päässyt osallistumaan dysfasiaryhmien esi- ja kouluopetukseen aikaisemmissa työtehtävissä. Näistä kokemuksista oli paljon hyötyä suunnittelussa. Päiväkodista saimme ensiarvoisen tärkeää tietoa nimenomaan ryhmän lapsista ja heidän erityistarpeistaan.

Projektia varten opettelimme runsaasti tukiviittomia, teimme kuvia havainnollistamista varten sekä keksimme helppoja ja selkeitä tarinoita tuntien "punaiseksi langaksi".

Tunneilla käytetty aineisto ja materiaalit olivat samoja kuin tavallisillakin ryhmillä, mutta valikoimme ja muokkasimme niitä ryhmälle sopiviksi. Yritimme erityisesti tukea puheen ja äänenkäytön kehitystä erilaisilla loruilla, laulamilla ja äänileikeillä. Lorut auttavat lasta tutustumaan omaan äidinkielen äänteisiin sekä rytmiin (Svärd, 2005, s. 159). Halusimme käyttää tunneilla paljon rytmitehtäviä, eli rytmitoistoja, ostinatoja, sykettä ja sanarytmiä niin soitossa, laulussa kuin liikunnassakin. Rytmitajulla on

merkitystä myös monien taidollisten valmiuksien kehityksessä, kuten esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon oppimisessa (Hongisto- Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen, 1993, s.25).

Äänenkäytön monipuolisuutta halusimme tukea ääniharjoituksilla, ääniliu'ulla, äänileikeillä ja toteuttamalla äänisatuja. Tarkoituksenamme oli rikastuttaa ja monipuolistaa lasten puhe- ja lauluääntä tekemällä harjoituksia mahdollisimman usein ja säännöllisesti.

Liikunta on myös hyvin tärkeä ja olennainen osa tuntia. Lapset kaipaavat vauhtia ja fyysistä toimintaa, jotta he jaksavat taas keskittyä paremmin muuhun tekemiseen. Liikunnan avulla voidaan kehittää sekä karkea-, että hienomotorisia taitoja. Onnistuneella liikunta- tai motoriikkaharjoituksella voidaan saada aikaiseksi monenlaisia vaikutuksia, esimerkiksi korkeampi aktivaatiotaso, hyvä keskittymiskyky, alentunut stressitaso, itsetunnon kohoaminen tai ilo sosiaalisesta toiminnasta. Tällaiset positiiviset vaikutukset voivat taas luoda edellytyksiä parempaan oppimiskykyyn muillakin alueilla. (Lahtinen, 1998, s. 136.)

Päiväkodin henkilökunnalta saimme suosituksia käyttää "lallattelua ja dudduttelua", eli nämä äänteet ovat hyödyllisiä harjoituksia äänteiden ja suun motoriikan harjoittamisen kannalta.

8.1 Tunninrakennuspalikat

Suunnittelimme kaikki projektin tunnit samankaltaisiksi keskenään, ja alku- sekä loppulaulu pysyivät samoina koko projektin ajan. Tuttu rutiini tuo lapselle turvaa, ja hänen on helpompi käsittää tai ennakoida, mitä seuraavaksi tapahtuu. Varsinkin erityislasten kanssa tällaiset piirteet toiminnassa ovat hyvin tärkeitä ja edesauttavat lasta keskittymään olennaisiin asioihin, kun hänen ei tarvitse käyttää huomiota asioiden järjestyksen tai tulevien tapahtumien miettimiseen.

Tunneilla käytetyt laulut oli valittu niin, että lasten oli helppo ymmärtää ja omaksua niitä - tarpeeksi yksinkertaiset ja helpot sanat sekä melodia. Lorujen

avulla yritimme tukea lasten puhetta, ja sanojen tukena teimme usein kehorytmejä tai liikkeitä sanojen mukaan.

Liikunnoilla halusimme kehittää lasten motorisia taitoja, sekä auttaa heitä ymmärtämään musiikkia liikkeen kautta.

Tunnin alussa kyselimme aina ensin kaikilta lapsilta kuulumiset, mikä oli selvästi tärkeää lapsille. Heillä oli joskus hyvinkin paljon kerrottavaa, ja tämä pieni hetki oli tärkeä nimenomaan vuorovaikutuksen kannalta. Tässä osiossa käytimme paljon viittomia oman puheemme tukena, ja pyysimme myös lapsia viittomaan, jotta asiat tulisivat paremmin selville. On tärkeää, että lapset käyttävät viittomia, sillä monesti aikuinen ja muut lapset eivät muuten saa selvää mitä lapsella on asiaa.

Kuulumisten jälkeen lauloimme alkulaulun, ("Mari" on tullut muskariin) jossa kaikille lapsille lauletaan omalla nimellä. Tälläkin keinolla halusimme vahvistaa kaikkien tunnetta ryhmään kuulumisesta ja siitä, että jokaisen läsnäolo on tärkeä ja iloinen asia.

Aloituksen jälkeen vuorossa oli aiheen pohjustus, jossa tunnin teemaa ja tarinaa alustettiin kuvien sekä viittomien avulla. Kyselimme lapsilta kysymyksiä ja ehdotuksia aiheeseen liittyen, ja useimmiten lapset vastasivatkin mielellään. Tärkeä motivoinnin keino on antaa lasten osallistua tunnin tarinan keksimiseen, ja tässä osiossa annoimme lasten tuoda omia ideoitaan julki, joita sitten lähdimme yhdessä toteuttamaan. Lisäksi teimme äänileikkejä sekä rytmitaputuksia lasten keksimistä sanoista tai kävimme läpi pientä laulua joko lorutellen, tai laulaen. Pohjustimme ja motivoimme myös aina tuntisuunnitelman kolmannen kohdan, joka oli kaikilla tunneilla liikunta. Motivointi ja asioiden pohjustaminen on erittäin tärkeää varsinkin erityisryhmissä. Opettajan täytyy olla koko ajan muutama askel lapsia edellä ja ennakoida tilanteita. Siirtymävaiheet eri osioiden välillä olivat tarkasti suunniteltuja ja ohjattuja, esim. lapset ohjattiin yksitellen jonoon, tai siirryttiin paikasta toiseen esimerkiksi tietyn eläimen askelilla.

Ensimmäisellä liikunnalla joko "matkasimme" johonkin määränpäähän, tai teimme tanssin tarinaan liittyen. Liikunta oli aina ohjattu, eli kaikki tekivät yhdessä samoja liikkeitä yhteisessä tahdissa. Käytimme jonoja, ketjukävelyä, sekä muita selkeitä liikkumistapoja. Lapset saivat myös liikkua eri tavoin,

hiipien, marssien, pomppien, pyörien... Käytimme myös ostinatoja, joita teimme kehorytmeillä sekä liikkeillä. Muotoa ja rakennetta toimme esiin piiri- ja vastuutansseilla sekä valituilla liikuntamusiikeilla. Käytimme mm. rondo- ja ABA- muotoisia musiikkeja. Pyrimme yleensä käyttämään samaa liikuntaa useamman kerran, jotta lapset ehtisivät tutustua sekä musiikkiin, että liikkeisiin paremmin.

Painotimme liikunnassa kehon hahmottamista eri tavoin kehorytmien avulla, sekä sanarytmejä ja ostinatoja. Lapsille kehorytmien käyttö oli mieluisaa ja he jaksoivat keskittyä niiden tekemiseen hyvin. Tällaiset motoriset harjoitukset tuntuivat olevan sopivan haasteellisia kaikille ryhmän lapsille. Yhdistimme useasti kehorytmit sanoihin ja sanarytmiin. Näin saimme tuettua myös puheen rytmitystä.

Esimerkiksi liikuntaleikki: Huu sai sai (Perkiö- Huovi)

A-osassa teimme ostinaton: tömistys-tömistys, reisi-reisi, ta-pu-tus

| | | | | | |

Pupu meni puskaan huu sai sai

Pään pisti piiloon huu sai sai

Pensaassa kyykki huu sai sai

Nyt se hyppää ai jai jai

B-osassa hypimme jäniksinä:

Huu sai sai, huu sai sai

Nyt se hyppää ai jai jai

Huu sai sai, huu sai sai

Nyt se hyppää ai jai jai

Kyseinen laululeikki oli lapsille mieluisa ja se antoi heille paljon haastetta. Keskittymistä vaativan A-osan jälkeen, lapset saivat liikkua ja hyppiä vapaasti B-osassa.

Tunnin neljännessä osiossa käsitelimme tarkemmin tunnin tavoitteissa mainittuja opetusasioita.

Käytimme tässä kohdassa paljon kuvia, viittomia, ja joskus piirsimme kohtauksen tarinasta. Näillä havainnollistamiskeinoilla helpotimme ja selkeytimme lapsille tarinan kulkua. Teimme myös paljon äänileikkejä, rytmitaputuksia tai opettelimme uutta laulua, ja saimme useasti lapset laulamaan yksitellen hyvän motivoinnin ja tarinan kautta. Äänileikkien avulla harjoittelimme monipuolista äänenkäyttöä, korkeaa ja matalaa, hiljaista ja voimakasta. Houkuttelimme lapset leikkimään oman äänensä kanssa, koska monille ryhmän lapsille oman äänen käyttö ja hallinta tuotti vaikeuksia. Tässäkin kohtaa yritimme rohkaista lapsia keksimään ja kertomaan omia ideoitaan ja kokemuksiaan.

Aiheen käsittelyn jälkeen oli taas liikunnan vuoro, ja useimmiten teimme tunnin tässä kohdassa vapaampaa liikuntaimprovisaatiota. Käytimme usein huiveja, höyheniä, vanteita tai suurta hallaharsoa liikkeiden lisänä. Vaikka kyseessä oli vapaa liikunta, oli se aina huolella pohjustettu ja ohjeistettu! Annoimme joitakin ohjeita liikkumiseen, tai mielikuvia, mutta muuten he saivat liikkua kukin omalla tavallaan ja keksiä liikkeitä itse.

Lasten keskittymiskyky oli parempi heille mieluisan ja innostavan liikunnan jälkeen. Esimerkiksi liikuntaimprovisaatiot, joissa lapset saivat käyttää omaa mielikuvitustaan ja luovuuttaan, antoivat heille mahdollisuuden purkaa tunteitaan ja ilmaista itseään liikkeiden avulla. Tämän jälkeen lasten oli taas helpompi keskittyä ryhmätoimintaan. Sosiaalisia taitoja tarvittiin etenkin muototansseissa, joissa kaikki tekivät yhteistä koreografiaa, ja joissa lapset joutuivat ottamaan toisensa huomioon.

Liikunnan jälkeen oli vuorossa soittaminen. Soitimme sekä sykesoittoa, että sanarytmisiä ja harjoittelimme ostinatosäestystä yhdessä laulun kanssa. Muutaman kerran kokeilimme myös jakaa ryhmää kahteen osaan, joista toinen soittaa sykettä ja toinen sanarytmisiä. Tätä oli helppo kokeilla, koska meitä oli kaksi opettajaa, molemmille ryhmille oma. Toteutimme myös pieniä

soitinsovituksia. Kävimme läpi hiljainen- voimakas sekä hidas- nopea- käsitepareja usealla kerralla myös soittamalla.

Emme aina soittaneet rytmisoittimilla säestäen jotakin tiettyä laulua, vaan useammalla kerralla teimme "rytmiterveisiä" eli rytmintoistoja yhdessä tai jokaiselle lapselle erikseen. Pienemmille teimme rytmiterveisiä sanojen kera, "pikku pupu loikki" (titi titi ta ta), isommat eivät tarvinneet sanoja rytmien tueksi.

Kokeilimme myös "kapellimestarointia", eli aina yksi lapsi kerrallaan sai näyttää käsillään, kuinka hiljaa tai voimakkaasti, hitaasti tai nopeasti muut saivat soittaa. Tämä toimi hienosti lasten kanssa, he seurasivat kapellimestaria tarkasti, ja improvisoivat hänen näyttämänsä mukaan. Jokainen lapsi sai positiivisen kokemuksen musiikin- ja ryhmänjohtamisesta, koska ryhmä toimi hienosti yhdessä ja kaikki toimivat johtajan ohjeiden mukaan.

Tunnin lopussa meillä oli aina myös hetki rauhoittumiselle. Rentoutuksessa lapset saivat useimmiten kuunnella meidän opettajien laulamaa ja soittamaa laulua. Kerran saimme tunnillemme vierailevan tähden, Laura Iivosen, soittamaan selloa. Se olikin selvästi kaikille lapsille hieno ja mieluisa kokemus! Annoimme lapsille usein höyhenet, joita heilutella tai puhallella kuuntelun aikana, sekä usein kiertelimme itse silittämässä lapsia. Lapset lepäsivät peiton päällä tai patjoilla, ja heillä oli ohjeena kuunnella, mistä laulussa kerrottiin. Laulun loputtua keskustelimme laulusta, ja näin saimme hyvää tietoa siitä, kuinka hyvin lapset kuuntelivat ja hahmottivat sanoja. Loppujutustelu lasten kanssa oli hyvin mukava ja rauhallinen tapa päättää tunti, kertasimme tunnin tapahtumat ja lapset saivat kertoa mikä oli mukavaa ja mikä ei.

Viimeiseksi lauloimme aina loppulaulun "Minä vilkutan" piirissä. Sen jälkeen lapset saivat mennä jonossa ulos opetustilasta.

9. Projekti

Pidimme ryhmälle kahdeksan 45 minuutin mittaista oppituntia kerran viikossa. Ensimmäinen tunti pidettiin tammikuun puolessavälissä, ja projekti kesti noin kaksi kuukautta. Pidimme tunnit säännöllisesti viikottain maanantai aamupäivisin. Hiihtolomaviikolla pidimme lomaviikon, eli tuntien väliin jäi kaksi viikkoa taukoa.

Koska lapset olivat kaikki samassa päiväkotiryhmässä, he tunsivat toisensa hyvin ennestään eivätkä ujostelleet toistensa seurassa. Tämä oli hyvä asia, sillä usein uuden ja toisilleen tuntemattoman ryhmän lapsilla kestää aikaa "ryhmytymiseen" ja toisiinsa tottumiseen. Kahdeksan tuntia on siihen varsin lyhyt aika. Lapset eivät ujostelleet myöskään meitä, sillä olimmehan jo tuttuja ja pitäneet heille koetunnin muutamaa kuukautta aiemmin.

9.1 Meritähdet (nimet muutettu):

Meritähkien ryhmässä on viisi 3-6-vuotiasta lasta, joilla kaikilla on jonkinlainen puheen- ja kielenkehityksen erityisvaikeus. Ryhmä oli erittäin haastava, koska lasten ikä- ja kehityserot olivat niin suuret. Osa lapsista puhuu ja ymmärtää puhetta lähes täydellisesti, kun taas osalle ne tuottavat suuria vaikeuksia. Olikin haasteellista löytää kaikille kiinnostavaa toimintaa. Useasti jouduimme menemään opetuksessa pienempien mukaan, joten isommille se saattoi olla liian "lapsellista" ja helppoa. Yritimme kuitenkin aina keksiä kaikille mieluista toimintaa, ja antaa isommille haastavampia tehtäviä.

Ville: Ville on 3-vuotias pieni poika, jonka puheenkehitys ja ymmärrys on vielä suhteellisen heikkoa. Villen puhe on melko epäselvää, ja välillä sitä oli hyvin vaikea ymmärtää, aluksi puheesta saattoi ymmärtää sanan sieltä, toisen täältä ja niitä yritimme sitten yhdistellä. Hän ei juurikaan käytä itse viittomia, mutta ymmärtää niitä hyvin. Villelle täytyy puhua hitaasti, selkeästi ja yksinkertaisesti. Ville tykkää kovasti musiikista, ja hän osallistui yleensä kaikkeen toimintaan hyvin. Hän laulaa innokkaasti oman kykynsä mukaan ja yrittää aina kovasti. Välillä tuntui, että hän hermostui, kun emme

ymmärtäneet, mitä hän yritti meille kertoa. Aikaa myöten oli helpompaa ymmärtää häntä, kun opimme enemmän hänen puhetyylistään ja äänteiden käytöstään. Ville on aivan ihana, iloinen ja innokas poika, hänellä on hyvä rytmitaju ja hän on nokkela ja tietäväinen. Villekin saattoi joskus vähän riehaantua, mutta vaikka Ossi välillä yrittikin saada hänet mukaan omiin sähläyksiinsä, hän yleensä piti oman päänsä eikä lähtenyt mukaan riehuntaan. Tunnit olivat juuri sopivan tasoisia Villelle, toiminta oli tarpeeksi haastavaa, muttei liian vaikeaa. Ville on osallistunut tavalliseen muskariin, mutta lopettanut sen juuri ennen projektimme alkua, sillä opetus ei vastannut hänen tarpeitaan eikä toiminta innostanut häntä. Päiväkodin henkilökunta kertoi, että Ville odotti musakerhoa innolla joka viikko, mikä oli meille ilo kuulla.

Jenna: Jenna on 3-vuotias tyttö, jolla on aika suuria hankaluuksia tuottaa ja ymmärtää puhetta. Hän ymmärtää selkeää, hidasta ja yksinkertaista puhetta, tukena käytimme viittomia. Hänenkin puheestaan oli aluksi hyvin vaikea saada selvää, mutta opimme ymmärtämään häntäkin paremmin ajan kuluessa. Jennalla oli aina paljon ideoita, hän keksi mielellään vastauksia kysymyksiin ja arvoituksiin. Jenna puhuu ja laulaa hyvin korkealla äänellä, matalat äänet puuttuivat häneltä lähes täysin ja niitä yritimmekin harjoittaa erilaisten äänileikkien ja laulujen avulla, esim. murisemalla kuin karhu. Jenna oli selvästi ryhmän innokkain lapsi ja kuulemma laulaminen ja musiikki ovat hänelle kovin mieluisia jokapäiväisessä toiminnassa. Hän oli aina innoissaan kaikesta ja lauloi hyvin reippaasti mukana. Jenna on ihanan aurinkoinen ja iloinen tyttö, ja hän toimi tunnilla aina antamiemme ohjeiden mukaan. Ryhmän levottomuus varmasti häiritsi hänen ymmärtämistään, ja meitä harmitti se, että jouduimme käyttämään paljon aikaa järjestyksen ylläpitämiseen tunnilla. Jenna odotti musakerhoa aina innolla, ja oli hienoa havaita kehitystä hänen äänenkäytössään projektin aikana.

Milla: Milla on 5-vuotias taitava ja ikäänsä vanhemman oloinen tyttö, joka osaa myös käyttäytyä kuin pieni diiva tai prinsessa... Milla on mukava ja todella nokkela tyttö, joka on reipas laulaja ja musiikillisesti taitava lapsi. Milla tuottaa ja ymmärtää puhetta hyvin, mutta häneltä puuttuu esim. muutamia konsonantteja ja hänen puhe- ja lauluäänensä on hyvin korkea ja hento. Ääniharjoitukset tuottivat hänen kohdallaan eniten tuloksia, ja Milla alkoi käyttää matalia ääniä projektin loppupuolella. Milla on luonteeltaan hieman oikukas ja temperamenttinen. Hänen asenteensa saattoi tunnilla vaihdella

välinpitämättömyydestä suureen innostukseen. Hän saattoi suuttua, jos asiat eivät edenneet hänen toivomallaan tavalla. Koska Milla oli niin nopea oppimaan pienet laulut, hän usein osoitti mieltään ja ilmoitti toiminnan olevan "tylsää". Milla piti erittäin paljon vapaista liikuntaimprovisaatioista. Hän on suuri esteetikko ja kaikki kauniit huivit, höyhenet ja kuvat olivatkin hänelle oikein mieluisia. Vaikka Milla välillä osoitti mieltään, niin hän kuitenkin selvästi nautti toiminnasta ja oli reippaasti mukana. Hän ei ole halunnut osallistua päiväkodin yhteisiin musiikkihetkiin, joten oli ilo huomata, kuinka hyvin hän osallistui musakerhoon ja odotti sitä innolla.

Joonas: Joonas on 5-vuotias poika. Vaikka Joonas oli tunneilla selvästi kiinnostunut ja innoissaan, hän ei jostain syystä halunnut näyttää sitä ja osallistua toimintaan. Yritimme keksiä erilaisia rohkaisu- ja motivointikeinoja ratkaisuksi tilanteeseen. Joonaksen puhe on varsin selkeää, mutta ymmärrys on puhetta heikompaa. Tämä oli hämäävää, sillä helposti kuvittelee, että hän ymmärtää enemmän kuin todellisuudessa ymmärtää. Suurimmalla osalla tunneista Joonas ei juurikaan osallistunut, vaan mateli lattialla, vetäytyi syrjään, tai häiritsi opetusta. Joonaksella on luultavasti huono itsetunto, hän on alisuoriutuja eikä uskalla aina edes yrittää, vaikka mieli tekisi. Joonas kaipaa paljon kehuja, kannustusta ja onnistumisen hetkiä. Joonas hakee huomiota häiritsemällä opetusta, mutta hän ei kestä lainkaan negatiivista palautetta. Olisimme toivoneet, että kehumisen aiheita olisi ollut enemmän, mutta valitettavasti jouduimme ikävän usein torumaan häntä. Joonaksen taitavampi isovelji oli samassa ryhmässä, ja sillä oli varmasti suuri vaikutus Joonaksen käyttäytymiseen. Joonas pelkää epäonnistumisia, ja isoveljen läsnäolo tuntuu korostavan tätä piirrettä. Joonas on hyvin sympaattinen ja halutessaan taitava ja osallistuva poika. Meille suuria ilonaiheita olivat ne tunnit ja hetket, jolloin Joonas unohti asenteensa ja heittäytyi innolla mukaan toimintaan.

Ossi: Ossi on 6-vuotias, ryhmän vanhin lapsi. Ossi puhuu ja ymmärtää puhetta sujuvasti, ja hän osaa jo lukea. Ossi on erittäin taitava ja nokkela poika, joka usein turhautui hänelle liian helppoihin tehtäviin. Meidän olisi pitänyt antaa hänelle erityistehtäviä, jotta hänen mielenkiintonsa olisi säilynyt paremmin. Ossin käytös vaihteli tunneilla paljon ikävästä häirinnästä ja riehunnasta todella innokkaaseen läsnäoloon. Hän yritti useasti riehaannuttaa muita poikia, erityisesti Villeä. Ossi on musiikillisesti erittäin taitava lapsi,

toistaa rytmit tarkasti ja laulaa puhtaasti halutessaan. Ossin suosikiksi nousi laululeikki Tule ystäväksi, jota hän olisi voinut jatkaa loputtomasti!

9.2 Kuinkas sitten kävikään?

Tuntien sujuvuus vaihteli suuresti viikko viikolta. Osa tunneista sujui kokonaisuudessaan hyvin, useimmiten osa tunnin tehtävistä ja osioista meni hienosti ja osa taas ei. Välillä meno oli varsin levotonta, eikä osalla lapsista riittänyt kiinnostusta mihinkään, toisinaan taas oikein yllätyimme siitä, kuinka hyvin hekin olivat mukana tunnilla. Jotkut lapsista olivat joka tunnilla kovin innokkaasti ja reippaasti mukana toiminnassa, muutamalla kiinnostus vaihteli kovasti jopa kesken tunnin. Oli välillä hankalaa ymmärtää, miksi edellisellä tunnilla kaikkia innostanut aihe olikin nyt "ihan tyhmää". Tämä oli kovin haastavaa meille opettajille, opimme olemaan "olettamatta" mitään ennakkoon, ja yritimme joka kerta luovia päivän ja lasten mielialojen mukaan. Vaikka tunnin aihe olisi ollut toimiva ja innostava edellisellä viikolla, niin se ei välttämättä kiinnostanut enää seuraavalla tunnilla. Esimerkiksi peikkoteema sai aluksi kaikki viisi lasta toimimaan todella hienosti koko tunnin ajan, ja se olikin varmasti parhaiten onnistunut kaikista kahdeksasta tunnista. Seuraavalla viikolla odotuksemme olivat hyvin korkealla, mutta jostain syystä isommat lapset eivät jaksaneet kiinnostua aiheesta ollenkaan. Joistain kerroista oli helppo huomata jo heti tunnin aluksi, että lapset olivat erityisen levottomia ja että heillä oli vaikeuksia keskittyä tuntiin.

Lasten motivaatio tai mielentila saattoi vaihdella hyvin äkillisesti tunnin kuluessa. Jotkut asiat kiinnostivat, toiset taas eivät kiinnostaneet ollenkaan. Jonon "johtajapaikka", "kuka ottaa ne yhdet erilaiset kapulat" -tilanne ja yleensäkin "kuka saa olla eka" -kysymykset aiheuttivat pieniä ristiriitatilanteita. Yritimme olla mahdollisimman tasapuolisia jokaisen suhteen jakaa vuoroja niin, että jokainen sai vuorollaan tehdä jonkin asian ensimmäisenä.

Ryhmässä oli muutama lapsi, jotka usein häiritsivät opetusta tai toisia lapsia. Jouduimme monesti käyttämään paljon aikaa järjestyksen pitämiseen. Yksi lapsista selvästi haki huomiota huonolla käytöksellä, ja oli ikävää jatkuvasti

komentaa häntä ja antaa hänelle jatkuvasti negatiivista palautetta hänen toiminnastaan. Yritimme rohkaista ja kehua häntä aina, kun vain saimme siihen aihetta. Viimeisillä tunneilla hänkin alkoi jo uskaltaa innostua ja osallistua paremmin.

Tunnit aloitettiin aina samalla tavalla, ja ihan ensimmäiseksi kysyimme kaikilta kuulumiset vuorotellen. Lapsilla oli usein paljon kerrottavaa viikon tapahtumista. Näin saimme heti kontaktin kaikkiin lapsiin ja hyvän vuorovaikutuksellisen alun tuntiin. Tämä pieni hetki oli myös lapsista selvästi tärkeä. Jokaisen asia oli kiinnostava ja kuuntelemisen arvoinen. Tärkeää oli myös se, että kaikki toiset lapset oppivat kuuntelemaan toisiaan ja heidän kuulumisiaan. Vaikka meillä oli välillä suuria vaikeuksia ymmärtää joidenkin lasten puhetta, heidänkin puhetapansa tuli selkeämmäksi meille näiden pikkuisten juttuhetkien avulla. Tunnin muissa tilanteissa lapset usein puhuvat toistensa päälle, ja menon ja meiningin ohessa on vaikeampi keskittyä kuuntelemaan yhden lapsen puhetta. Kielihäiriöisen lapsen kanssa keskustellessa on erityisen tärkeää osoittaa mielenkiintoa ja kunnioitusta hänen viesteihinsä, sillä hän luultavimmin tarvitsee tavallista enemmän rohkaisua itseilmaisuun (Aro & Siiskonen, 2004, s.166).

Kuulumisten jälkeen jatkoimme laulamalla alkulaulun (Mari on tullut muskariin) jokaiselle omalla nimellä. Lapset istuivat penkillä meitä vastapäätä, toinen meistä soitti kannelta ja toinen näytti malliksi rytmiostinatoa, jolla säestimme laulua. Lapset oppivat nopeasti heille entuudestaan tuntemattoman laulun, ja jo kolmannella tunnilla he kaikki lauloivat reippaasti meille opettajille ilman meitä. Tämä oli sekä meidän, että lasten mielestä hieno juttu! Kehorytmisäestys oli aluksi hankalaa, kun laulukin oli uusi, myöhemmin molemmat sujuivat kaikilta hyvin.

Tunnin alku sujui vaihtelevasti, välillä kaikki lapset istuivat innoissaan penkillä ja kertoilivat kovasti tärkeistä tapahtumista sekä lauloivat hienosti, välillä taas oli kinaa istumapaikoista, penkillä ei meinattu pysyä tai ei haluttanut kertoa kuulumisia tai laulaa ollenkaan. Kehorytmit yleensä muistettiin, vaikkei laulua niin olisikaan kuulunut.

Lasten istumajärjestyksellä on monesti suuri merkitys. Olisi ehkä ollut hyvä sopia lapsille vakituiset istumapaikat tässä ryhmässä. Jos esimerkiksi tietyt

pojat istuivat vierekkäin, niin tunnin aloitus oli aina levottomampi. Vaihtelimmekin paikkoja silloin tällöin, kun penkillä ei tuntunut löytyvän jokaiselle sopivaa paikkaa.

Aloituksen jälkeen lapset saivat vielä istua omilla paikoillaan. Lähdimme kyselemään heiltä kysymyksiä liittyen kunkin tunnin aiheisiin ja teemaan tai kertomaan pientä tarinaa. Näytimme kuvia tunnin aiheeseen liittyen, loruttelimme, pohjustimme uutta laulua, teimme rytmitaputuksia kuvista, kerroimme tarinaa tai kävimme läpi käsitepareja. Esimerkiksi Lappi-teemaan liittyen katselimme kuvia lapista, revontulista, kodasta, saamelaisista ja lumesta, sekä teimme kuviin sopivia ääniä. Tärkeintä tässä kohdassa olivat nimenomaan äänileikit, sillä ne toimivat tunnin "äänenavauksena". Houkuttelimme lapsia leikkimään äänellään rohkeasti, käytimme laajaa ambitusta harjoituksissa, muristiin kuin karhut – piipitettiin kuin linnut. Kuvat, viittomat, sekä käsi- ja sorminuket olivat tässä osiossa tärkeitä havainnollistamisvälineitä.

Lapset olivat yleensä hyvin kiinnostuneita uusista aiheista, kuvista, lauluista ja loruista. He olivat hyvin kekseliäitä ja vastailivat innokkaasti kysymyksiin. Yritimme herättää heidän kiinnostuksensa aiheeseen ja motivoida heitä tunnin teemaan. Kyselimme usein lapsilta paljon joka aiheesta, koska halusimme heiltä ideoita ja ajatuksia, joita sisällytimme tuntiin. Esimerkiksi kun tunnin yksi tavoite oli opettaa lapsille Lumiukko hah-hah-haa -laulu, aloitimme kyselemällä heiltä, mitä he haluaisivat lumesta rakentaa tai mitä olivat jo kokeilleet rakentaa. Lumiukko mainitaan varmasti aina ensimmäisten vastausten joukossa, ja siitä on hyvä tarttua kiinni sekä johdattaa lapset lumiukon rakennusloruun (Lumipallon pyöritän, oikein, oikein suuren / pienen. Silmä, silmä, nenä, suu, lumiukko valmistuu!). Samalla voidaan käydä läpi käsitepareja suuri-pieni ja hiljainen -voimakas tekemällä pieniä palloja hiljaisella äänellä sekä suuria palloja suurella äänellä. Äänen voimakkuuden vaihtelevuus on myös hyvä harjoitus, ja leikkiliikkeet tukevat sykkeen kokemista. Lorusta päästään tarinaan, jossa rakennettu lumiukko lähtee karkuteille, ja siitä päästään itse lauluun.

Huomasimme, että tämä osa tunnista tulisi olla mahdollisimman tasaisesti etenevä, eli ylimääräistä höpötystä tulisi välttää. Se saa lapset heti herpaantumaan, ja tunnista saattaa tulla levottomampi. Lapsille tulee antaa

mahdollisuus kertoa ideoitaan, mutta opettajan täytyy johdattaa tarinaa koko ajan eteenpäin ja mieluiten toiminnalla, eli lorulla, tai laululla, ei ylimääräisellä puheella.

Lapset olivat useimmiten hyvin mukana keksimässä ja vastailemassa kysymyksiin, mutta jos osio venyi liian pitkäksi, keskittyminen huononi heti. Esimerkiksi kuvia jaksettiin katsoa tarkasti, mutta rytmitaputusten tekeminen niistä ei enää oikein innostanut. Alun "penkityksen" eli paikoillaan istuttamisen jälkeen lapset kaipasivat selvästi liikunnallista toimintaa.

Liikuntaosiot olivat lapsille hyvin mieluisia. Tunnin alussa oli tarkemmin ohjattu liikunta, loppupuolella käytimme vapaampaa ja improvisoitua liikuntaa. Varsinkin tunnin alussa lapsilla oli kovasti energiaa purettavana, sillä he eivät ehtineet olla ulkona kuin hetken niinä aamupäivinä, jolloin kävimme pitämässä tunteja. Energia ei liikuntahetkessä kuitenkaan purkautunut riehumisena, vaikka tunnin alku olisikin ollut vähän levoton. Olimme iloisia siitä, että tanssit sekä muut ohjatut liikunnat sujuivat aina niin hyvin. Valitsimme alkuun aina vauhdikkaampia ja meneviä kappaleita liikuttaviksi, ja lapset innostuivat niistä usein kovasti.

Ohjatussa liikunnassa olimme usein tarinassa matkalla johonkin päämäärään, kuten esimerkiksi peikkovuorelle tai teimme aiheeseen liittyvän tanssin. Musiikki oli yleensä valittu joltain äänitteeltä, mutta joskus säestimme liikuntaa myös kanteleella. Tilassa ei ollut ollenkaan pianoa.

Vaikka liikunta oli suunniteltu ja ohjattu tarkkaan, lapset saivat myös ehdottaa, mitä liikkeitä missäkin kohtaa voisi tehdä. Harjoittelimme muototansseja piirissä sekä vastuuna (kaksi vastakkaista riviä) sekä liikuimme jonossa. Käytimme melkein aina mukana kehorytmejä, esimerkkinä kappale Carnevalito (Oli: Liikunta- ja kuunteluäänite 1 nro 27), jossa on selkeä ta, ta, ti-ti, ta -ostinato. Käytimme ostinaton tukena sanarytmiä ("Missä laulut on"). Vaikeammissa kehorytmeissä meidän ohjeistuksemme olisi saanut olla monesti paljon selkeämpi, ja kehorytmit olisi pitänyt pohjustaa paremmin, jotta ne olisivat olleet selkeämpiä lapsille.

Lasten suosikkiliikuntoja olivat vauhdikas vastuutanssi, jossa oli menoa ja tarpeeksi haastetta kaikille sekä Taskulampputanssi (Kuuntelun aika, äänite 1 nro 7), joka on hyvin jännittävä musiikki ja johon lapset saivat keksiä

liikkumistavat itse. Kuitenkin kaikista suosituimmaksi tanssiksi osoittautui laulu Tule ystäväksi, jota lapset olisivat jaksaneet jatkaa loputtomiin!

Piristävän ja menevän liikunnan jälkeen seurasi tunnin varsinainen opetusosio, jossa paneuduimme tarkemmin tunnin opetusasiaan sekä tavoitteisiin. Tämä osio vaati taas lapsilta enemmän paikoillaan pysymistä ja keskittymistä, joten sitä edeltävä liikunta oli aivan ehdoton välttämättömyys heidän jaksamisensa kannalta.

Seuraavassa osiossa opettelimme yleensä uutta laulua, teimme loruja, äänisatuja sekä rytmitaputuksia. Laulua käytiin läpi erilaisten leikkiliikkeiden kanssa, jolloin lapsien oli helpompi oppia sen sanat. Emme käyttäneet oikeita viittomia, vaan erilaisia sanoja kuvaavia ja oppimista tukevia sekä rytmittäviä liikkeitä. Äänileikeillä, äänisaduilla sekä pienillä so-mi -lauluilla harjoittelimme äänenkäyttöä ja äänen tuottamista eri rekistereistä. Esimerkiksi kokeilimme laulaa puun latvassa istuvalle linnulle korkealla äänellä, ja puun alla loikkivalle jänikselle matalammalta. Iloksemme huomasimme erään lapsen äänenkäytössä eroa jo neljännellä tunnilla, kun hän lauloi ensimmäistä kertaa tunnilla oikealta korkeudelta. Aikaisemmin hän oli sekä puhunut, että laulanut hyvin korkealla äänellä.

Rytmitaputuksilla ja loruilla pyrimme tukemaan lasten puhetta, käytimme sanarytmiä sekä helppoja ostinatoja kehorytmeillä soitettuna. Ostinatot olivat selvästi haastavampia lapsille, ja esimerkiksi kun yritimme säestää Lumiukko hah-hah-haa -laulua ostinatolla ti-ti, ta, huomasimme sen olevan liian hankalaa. Loruissa rytmien tekeminen oli helpompaa, kun tehtävässä ei tarvinnut keskittyä muun lisäksi myös laulamiseen. Vaikeampia ostinatoharjoituksia olisi pitänyt harjoitella moneen kertaan, mutta valitettavasti laulut kävivät "tylsiksi" isommille lapsille, ja he välillä kieltäytyivät laulamasta tai soittamasta niitä enää uudestaan.

Käytimme paljon pieniä ja yksinkertaisia lauluja, joissa oli pieni ambitus sekä helpot sanat. Melodia oli monesti so-mi, la-so-mi tai so-mi-do -sävelistä koostuva, ja tarkoitus oli, että lapset oppivat laulun mahdollisimman helposti ja nopeasti. Lapset saivat onnistumisen kokemuksia oppiessaan jotain uutta, ja me yritimme kannustaa kaikkia laulamaan monin keinoin. Usein kehitimme tarinaan jonkinlaisen "ongelman", esim. pupu ei löydä pesää lumen alta, joka

ei ratkennut ennen kuin kaikki lauloivat. Kaikki lapset suostuivat useamman kerran laulamaan myös aivan yksin, mikä oli meistä todella hienoa. Näin saimme tilaisuuden kuunnella tarkemmin kunkin lapsen äänenkäyttöä, ja tietysti hyvän mahdollisuuden kehua kaikkia hienosta suorituksesta oikein olan takaa! Yksin laulaminen oli lapsille ihan uusi asia, ja he kaikki selvästi nauttivat saadessaan tilaisuuden esittää laulun aivan itse. Olimme tehneet ensimmäisillä tunneilla tehtäviä, joissa jokainen lapsi sai tilaisuuden keksiä ja improvisoida ääniä. Myöhemmin annoimme lasten laulaa yksin ryhmänä ilman että itse lauloimme sekä jatkoimme ääni-improvisaatioita, ja siitä oli sitten helppo siirtyä kokonaan yksin laulattamiseen.

Opetusosio oli meille opettajille kaikista haastavin asia koko tunnissa, sillä lapset jaksoivat keskittyä ja kiinnostua opetuksesta varsin vaihtelevasti. Yritimme keksiä mahdollisimman jännittäviä käänteitä tunnin tarinaan, ja antaa lapsille tilaisuuksia ongelmanratkaisuun oppimisen lomassa. Lisäksi tässä osiossa jouduimme antamaan paljon ohjeita sanallisesti tai kertomaan tarinaa. Kuvat ja viittomat olivat aina käytössä, mutta isommille, jo hyvin puhetta ymmärtäville lapsille hidastempoinen tarina saattoi käydä vähän tylsäksi. Meidän olisi pitänyt miettiä tarkemmin motivointikeinot sekä yrittää antaa haastetta jokaiselle lapselle.

Paras keino kaikkien lasten huomion kiinnittämiseen oli tarinan piirtäminen paperille. Kerrankin aiheena oli pikku pupu, joka lähti äidin kielloista huolimatta loikkimaan suuren järven poikki, ja joutui karhun pesälle. Pupu piti äkkiä saada takaisin järven turvalliselle laidalle, ja matka edistyi sitä mukaa, kuinka lapset lauloivat. Jopa lapsi, jota oli muuten äärimmäisen hankalaa saada houkutelluksi mukaan toimintaan, lauloi hienosti ja oli kovin innoissaan tehtävästä. Piirustuksen konkreettisuus on hyvä apukeino, ja lasten toimintaan ja ideoihin voi heti reagoida piirtämällä tarinaa ehdotettuun suuntaan. Näin lapsillekin tulee tunne, että he voivat vaikuttaa yhteiseen tehtävään. Myös pienet eläinkuvat, joita lapsi sai kiinnittää piirustukseen sinitarralla laulettuaan yksin oli hyvä motivaattori, kaikki jaksoivat odottaa omaa vuoroaan.

Tässä osiossa näkyi ehkä parhaiten lasten ikä- ja kehitysero. Oli hankalaa keksiä ja löytää yhteinen opetettava asia, joka ei olisi toisille liian helppo ja toisille taas liian vaikea. Isommille lapsille laulut ja tarinat olivat usein liian helppoja ja lapsellisia.

10. Palaute:

Yhteistyöpäiväkodissamme projektia pidettiin oikein hyödyllisenä, ja yhdessä totesimme tarvetta olevan paljon tämänkaltaiselle mukautetulle harrastetoiminnalle. Myös vanhemmat olivat antaneet positiivista palautetta lasten musiikkikerhosta. Vanhemmilta saamamme palautteen mukaan heidän lapsensa olivat viihtyneet musiikkikerhossamme hyvin ja laulaneet tunneilla opeteltuja lauluja myös kotona.

Harmittelimme jälkikäteen, ettemme tajunneet pyytää kirjallisia palautteita lasten perheiltä, sillä saimme kuulla vain muutamia kommentteja. Kuitenkin kaikki saamamme palaute toiminnastamme oli hyvin positiivista ja kannustavaa. Projektin jälkeen pidimme palautekeskustelun päiväkodin henkilökunnan kanssa. Haastattelimme myös lapsia ja kysyimme heiltä mielipiteitä musiikkikerhosta.

Lapsista molemmat tytöt ja nuorin poika olivat kuulemma joka viikko odottaneet tuntia innokkaasti, ja oli muutenkin todella mukava kuulla, että jotkut lapset, jotka eivät enemminkin ole olleet muskarista tai musiikkituokioista ollenkaan innoissaan ovat osallistuneet aktiivisesti ja hienosti projektin tunteihin.

Päiväkodissa pyritään jatkamaan äänenkäyttöharjoituksia (äänileikkejä). He olisivat olleet kiinnostuneita myös jatkamaan projektia myöhemmin.

Lasten kommentteja mukavista asioista tunneilla:

Ystävälaulu (Tule ystäväksi), pupu, pupun retki järven jäälle -piirtäminen, peikot, peikkokuva, kanteleensoitto, tiitiäislaulu (Tiitiäisen tuutulaulu), lumiukko, lumiukkolaulu (Lumiukko hah-hah-haa), kortit, kirjekuoret (viimeisen tunnin laulunetsintäleikki), laulaminen, hiutalelaulu (Pieni pilvi pehmainen)

...Sekä vähemmän mukavista asioista:

- Tyhmät kuvat, ei saanut puhua, piti laulaa, ei patjoja (rentoutuksessa??), kirjekuoret, istuminen lattialla eikä saanut maata, ei saanut hypätä laulussa (tai siis oikeammin kaatua lattialle hypyn jälkeen...), askartelu (värittäminen?), kotitehtävä (värittäminen)

11. Pohdinta

11.1 Uusia rakennuspalikoita?

Totesimme, että meillä olikin hallussamme lähes kaikki tarvittavat rakennuspalikat eli opetuskeinot sekä työtavat, joita tarvitsimme projektiryhmän kanssa työskentelyyn. Huomasimme, että opinnoista ja työelämästä saamamme kokemukset, taidot ja tiedot olivat kattavampia kuin kuvittelimme. Rohkeus käyttää enemmän non- verbaalista motivointia ja kommunikaatiota on nykyisin muodostunut tärkeäksi osaksi omaa opettajuuttamme.

Verrattuna aikaisempiin kokemuksiimme musiikin opettamisesta näiltä tunneilta ei jouduttu jättämään mitään asioita pois. Tunnit olivat käytännössä samanlaisia kuin muutkin pitämämme tunnit. Viittomat ja runsas kuvien käyttö olivat varmasti suurimpia eroja muihin musiikkileikkikoulutunteihin. Tuntien tarinat sekä juoni olivat hyvin yksinkertaisia ja pelkistettyjä, jotta lasten olisi helppo ymmärtää niitä. Vähensimme myös oman jutustelumme ja puheemme määrää ja lisäsimme toimintaa. Selkeiden ja lyhyiden lauseiden käyttäminen helpottaa oppilaita ymmärtämään viestin paremmin, turha ja ylimääräinen puhe ei yleensä auta tai paranna oppimistuloksia. (Latva, 2001, s.118).

Tuntien suunnittelussa tärkeää oli materiaalin tarkka valikointi. Tunneilla käytetyt laulut olivat hyvin yksinkertaisia sanojen ja ambituksen suhteen, eli lasten oli helppo omaksua ja oppia ne. Laulut valittiin sen mukaan, kuinka paljon ja kuinka vaikeita sanoja niissä oli. Pienet opetuslaulut, joissa keskityttiin nimenomaan laulamiseen ja äänentuottamiseen, olivat yksinkertaisia ja lyhyitä. Laulu- ja liikuntaleikeissä käytimme monimutkaisempiakin lauluja, joiden sanoja tuimme viittoen ja leikkiliikkeiden avulla.

Yksinkertaiset lauseet, tarinat ja selkeät ohjeet vaativat meiltä harjoittelua, mutta alkoivat loppua kohden sujua jo paremmin. Oman puheen vähentäminen, selkeys ja puhetempo olivat meille haasteellisia asioita, koska normaalisti olemme tottuneet puhumaan paljon tunneilla. Puheen korvaaminen toiminnalla on osoittautunut todella toimivaksi tavaksi kaikissa ryhmissä. Tilanteesta toiseen siirtyminen musiikin kautta motivoi lapsia paremmin kuin liika puhe.

Runsas kuvien käyttö sekä piirtäminen tarinoiden, lorujen ja laulujen havainnollistamisena oli myös hyvin oleellista ja lapsille mieluisaa. Kun korostimme lauseiden avainsanoja kuvien ja viittomien avulla, niin lasten oli helpompi seurata opetusta. Yritimme kertoa tarinat mahdollisimman ilmeikkäästi ja luoda oikeanlaista tunnelmaa tarinoiden avulla. Usein ei tule edes ajatelleeksi sitä, kuinka suuri merkitys eleillä ja ilmeillä on kommunikoinnissa. Opettajan tulisi kiinnittää huomiota myös niihin ja niiden käyttämiseen. Suurin osa kaikesta kommunikaatiosta on ei- kielellistä (Latva, 2001, s. 118).

Tunnit erosivat "tavallisista" tunneista loppujen lopuksi varsin vähän, lapset olivat innokkaita ja taitavia tavallisia lapsia.

MUISTA AINAKIN NÄMÄ!

- Selkeä ja hidas puhe, täsmäpuhe
- Selkeä ohjeistus, yksi ohje kerrallaan
- Tunnille tuttu rutiini tekemiseen
- Viittomat, kuvat, piirtäminen, havainnollistamisvälineet

TOISTOA!

11.2 Omien pelkojen ja ennakkoluulojen kohtaaminen

Ennen projektin alkua meillä oli muutamia pelkoja ja ennako- oletuksia ryhmää kohtaan: Mietimme, osaammeko opettaa heitä ”oikealla tavalla”? Miten kommunikointi lasten kanssa sujuu? Saammeko mitään tuloksia aikaiseksi? Miten saamme opetuksen toimimaan lasten suuresta ikä- ja tasoeroista huomaamatta? Saammeko lapset innostumaan? Kuinka paljon eroa opetukseen tulee normaaliryhmiin verrattuna?

Suurimmat pelot liittyivät nimenomaan kommunikointiin. Pelkäsimme ja mietimme, miten pystymme keskustelemaan lasten kanssa, miten kerromme tarinaa, miten ymmärrämme heidän puhettaan, miten ohjeistamme lapsia selkeästi, minkälaisia lauluja ja loruja näiden lasten kanssa voi käyttää. Tästä huomaa sen, miten helppoa on kehittää erilaisia negatiivisia oletuksia asioista, joita ei käytännössä vielä ole joutunut kohtaamaan. Jälkeenpäin monet pelon aiheet tuntuvat aivan hassuilta, sillä kuvitellut valtavat vaikeudet kutistuivat todellisuudessa hyvinkin pieniksi asioiksi. Kommunikointipelkoon tässäkin tapauksessa olisi kannattanut suhtautua rennommin jo aivan sen takia, että kommunikoinnista suurin osa on ei-sanallista aivan tutkitusti todettuna.

Kuvittelimme etukäteen, että lasten ongelmat olisivat vielä pahempia kuin ne todellisuudessa olivatkaan ja että he poikkeaisivat enemmän tavallisista lapsista. ”Pelko” hälveni jo koetunnin myötä, sillä huomasimme miten fiksuja ja taitavia kyseiset lapset olivat! Viidestä lapsesta kolme puhuu melko selvästi, joten heidän kanssaan kommunikointi oli helppoa. Kaksi pienintä lasta (molemmat kolmevuotiaita) puhuivat hyvin epäselvästi ja heillä oli suhteellisen paljon erilaisia äännevirheitä, ja siksi aluksi heitä oli vaikea ymmärtää. Pystyimme kuitenkin kommunikoimaan heidän kanssaan kohtalaisen hyvin. Ajan myötä opimme ymmärtämään heitäkin paremmin. Huomasimme heti lasten olevan ”ihan tavallisia lapsia” ja pärjäävämmekin heidän kanssaan mainiosti! Lapset yleensäkin ovat aina hyvin välittömiä ja heidän kanssaan on helppo tulla toimeen, kunhan alun ujous on voitettu. Helposti tulee muodostettua päässään ennakkoluuloja ja – oletuksia, mikä on ihan turhaa.

Rohkeus ja avoin mieli kohdata erilaisuutta ja erilaisia ihmisiä opettaa ja antaa paljon!

11.3 Projektin haasteet

Ryhmä oli hyvin haastava lasten ikä- ja kehityserojen vuoksi. Koska 3-6-vuotiaiden lasten tieto- ja taitoerot ovat valtavat, oli opetuksen sisällöstä vaikeaa saada kaikille mielekästä ja tarpeeksi haastavaa. Kaikilla ryhmän lapsilla oli myöskin hyvin erilaiset lähtökohdat ja ongelmat. Nämä asiat tulivat esille etenkin puheentuotossa ja –ymmärtämisessä. Pienempien lasten puhe oli vielä varsin epäselvää, kun taas isommat lapset puhuivat ja ymmärsivät hyvin. Pienempien kannalta oli välttämätöntä käyttää tukiviittomia opetuksen tukena.

Tunnit olivat hyvin erilaisia ja tunnelmat ja toiminnan sujuvuus vaihtelivat suuresti, välillä paremmin ja välillä huonommin. Tunnit etenivät pienten lasten ehdoilla, eli tempo oli hidas ja välillä hieman junnaava. Tämä taas aiheutti sen, että isommilla lapsilla oli vaikeuksia säilyttää motivaatiota toimintaa kohtaan. Heidän kiinnostuksensa puute rikkoi usein tunnin tunnelmaan, ja jouduimme käyttämään aikaa kurinpitoon. Tämän olisimme ehkä pystyneet välttämään, jos olisimme antaneet isommille erityistehtäviä ja näin saaneet motivoitua heitä paremmin. Myös tiukempi kurinpito alussa olisi saattanut rauhoittaa tunnelmaa, meidän olisi pitänyt asettaa selkeämmät rajat heti alusta alkaen. Hyvät hetket ryhmän kanssa olivat erittäin innostavia ja antoisia kaikille osapuolille, ja niistä otimmekin kaiken ilon irti!

Halusimme kehittää musiikkikasvatustoimintaa kielen- ja puheenkehityksen tukemiseksi, ja mielestämme onnistuimme siinä kohtuullisen hyvin. Vaikka projekti oli varsin lyhyt, huomasimme silti kehitystä esim. lasten äänenkäytössä ja laulamissa. Olimme hyvin iloisia siitä, että kaikki lapset uskaltautuivat esim. laulamaan yksin ja osallistuivat toimintaan innoissaan, johon he eivät isommassa ryhmässä välttämättä olleet osallistuneet. Koska tunnit oli suunniteltu ajatellen juuri tätä ryhmää, oli lasten helpompaa ymmärtää ja omaksua opetettavia asioita.

Suurimpia tuloksia saimme aikaiseksi nimenomaan lasten äänenkäytön kehityksessä. Joillain lapsilla oli vaikeuksia tuottaa ääntä normaalilta puhekorkeudelta, mutta ajan kuluessa huomasimme heidän äänenkäytössään paljon edistystä. He alkoivat laulamaan oikealta korkeudelta, ja huomasimme heidän käyttävän normaalia puhekorkeutta myös puhuttaessa. Heidän äänenkäyttönsä kehitysprosessi oli selvästi ollut jo hyvässä vauhdissa, ja toivoaksemme pystyimme ainakin osittain vaikuttamaan sekä nopeuttamaan äänenkäytön monipuolistumista. Oli todella hienoa huomata konkreettista edistystä näiden lasten kohdalla! Tämä oli meille suuri ilon aihe, sillä yksi päätavoitteistamme projektissamme oli monipuolistaa ja kehittää lasten äänenkäyttöä.

Projektin alussa ryhmää observoidessamme huomasimme tyttöjen äänenkäytön olevan hyvin poikkeavaa, ja siihen halusimme keskittyä ja kehittää harjoituksia. He puhuivat ja lauloivat pelkästään hyvin korkealla ja kimittävällä äänellä. Aloimme harjoittamaan matalan rekisterin käyttöä ja eri sävyjen löytämistä heidän kanssaan. Teimme joka tunnilla paljon erilaisia ääniharjoituksia, kuten ääniliukuja, pärinöitä, äänisatuja tai leikimme eri eläinten äänillä. Tunteihin sisältyi myös aina hyvin suppean ambituksen lauluja – metodilauluja, joita lauloimme eri korkeuksilta ja eri voimakkuuksilla. Alkuun matalien äänien löytäminen oli tytöille hankalaa, ja toinen heistä ei edes halunnut harjoitella. Pikku hiljaa huomasimme iloksemme heidän äänenkäytössään selvää edistystä ja puhe- sekä laulukorkeuden muuttuneen normaalimmaksi. Esimerkiksi alkuun tytöt ilmaisivat karhun murinaa hyvin korkealla äänellä, mikä kuulosti enemmän vaikkapa linnulta. Harjoitusten myötä he oppivat käyttämään matalampia ääniä, ja karhunkin murina alkoi sujumaan oikealta korkeudelta. Myös päiväkodin henkilökunta kertoivat huomanneensa eroa tyttöjen äänenkäytössä, ja olivat siitä hyvin mielissään.

Kahdella ryhmän pojalla ongelmat olivat enemmänkin puheentuottamisen alueella, puhe oli epäselvää ja niukkaa, äännevirheitä oli paljon ja varsinkin pienemmän pojan puheessa esiintyi omia sanoja. Teimme tunneilla erilaisia loruja ja sanapareja rytmitaputusten kera. Rytmitys tukee puheenkehitystä, ja selkeyttää sanojen rakennetta. Esimerkkinä sanapari lu-mi-uk-ko hah-hah-haa (titi titi titi taa) oli aluksi lapsille hyvin haastava, eikä sanoista saanut kunnolla selvää. Mutta kun myöhemmin tunnilla harjoitimme samaa sanaparia rytmitaputusten kera, luonnistui se lapsilta paljon paremmin.

Äänenkäyttöharjoituksia tulisi muistaa tehdä kaikkien ryhmien kanssa, sillä terveen ja monipuolisen äänenkäytön tukeminen hyödyttää jokaista lasta. Äänileikit toimivat myös äänenavauksena pienille lapsille, jolloin laulaminenkin helpottuu ja tuntuu varmasti mukavammalta.

11.4 Mitä tekisimme toisin

Jälkikäteen mietittynä meidän olisi ehdottomasti kannattanut antaa isommille lapsille enemmän erityistehtäviä, joiden avulla heitä olisi saanut helpommin motivoitua toimintaan. Yleensäkin lasten motivointi toimintaan ja eri aiheisiin olisi saanut olla osaltamme suunnitellumpaa ja selkeämpää. Haasteellisinta tässä oli olla käyttämättä liikaa tai turhaa puhetta ja motivoida lapsia toiminnallisilla keinoilla.

Tuntien tempo oli joskus liiankin rauhallinen, ja varsinkin tuntien aloitukset venähtivät useamman kerran. Nopeampi ja mukaansatempaavampi eteneminen olisi varmasti auttanut lapsia keskittymään paremmin.

Meidän olisi alusta lähtien pitänyt luoda toiminnalle selkeämmät rajat. Olisimme voineet esimerkiksi päättää lasten istumajärjestyksen tunnin alussa jo etukäteen. Tässä hankaluutena oli tietysti aluksi se, ettemme tunteneet lapsia entuudestaan emmekä tienneet, miten he käyttäytyvät ryhmänä. Myös siirtymätilanteet kaipasivat selkeyttä ja tarkempaa ohjeistusta. Ne ovat yleensäkin hankalimpia tilanteita kaikissa ryhmissä.

Lasten suuri ikäjakauma aiheutti sen, että toisille varsin haastava tehtävä on toisille liian helppo, ja on vaikeaa saada kaikkia motivoitua samaan tehtävään. Varsinkin erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa suuret ikäerot voivat näkyä vielä voimakkaammin kuin tavallisissa ryhmissä. Tästä oppineena voimmekin suositella muodostamaan ryhmiä mahdollisimman samanikäisistä ja -tasoisista oppilaista.

Suosittellemme ehdottomasti viittomien opiskelua ja runsasta käyttöä dysfasialasten kanssa. Niiden käyttöä kannattaa myös vaatia lapsilta, sillä niiden käyttö tukee heidän kommunikointiaan myös muissa tilanteissa.

Liikuntaa ja motoriikkaa kehittävää toimintaa kannattaa sisällyttää tunteihin mahdollisimman paljon. Kömpelyys on yksi yleisimpiä dysfasian liitännäisoireista, ja motoriikan harjoittaminen on kaiken kehityksen kannalta tärkeää ja kehittävää. Lisäksi liikuntaosiot ovat yleensä kaikille lapsille hyvin mieluisia, ja energian purkaminen auttaa myös keskittymään paremmin.

Käytimme usein rentoutuksessa kuuntelu- ja keskittymisharjoituksia, jotka onnistuivat varsin hyvin. Harjoitusten selkeä pohjustus ja motivointi edesauttavat tehtävien onnistumista. Keskittyminen voi olla dysfasialapsille hankalaa, eli sitäkin on hyvä säännöllisesti harjoitella. Rentoutushetki tunnin lopussa on hyvä hetki tällaisille harjoituksille, sillä siinä vaiheessa lapset useimmiten kaipaavatkin rauhallisempaa toimintaa.

12. Lopuksi

Olimme tyytyväisiä projektimme kulkuun ja tuloksiin. Varsinkin muutaman lapsen äänenkäytön kehittyminen oli meille hyvin iloinen asia, sillä emme osanneet odottaa näin suuria muutoksia lyhyen projektimme aikana. Emme tiedä, oliko projektillamme yhteyttä tähän kehitykseen, mutta ainakin teimme säännöllisesti ääniharjoituksia ja rohkaisimme lapsia monipuoliseen äänenkäyttöön.

Pyrimme myös kaikin keinoin kohottamaan lasten itsetuntoa ja antamaan heille onnistumisen kokemuksia. Varsinkin se, että lapset uskalsivat laulaa ja soittaa tunneilla myös yksin oli suuri asia niin heille kuin meillekin. Huomatessamme sen, että lapset uskaltoutuivat "soloilemaan" yritimme kannustaa siihen mahdollisimman usein. Tässä onnistumista edesauttoi se, että olimme valikoineet lauluiksi heille sopivia ja helposti omaksuttavia lauluja ja loruja. Siten kaikkien oli mahdollista osallistua ja oppia ilman pelkoa epäonnistumisesta.

Myös rytmitaputusten ja sanarytmin harjoittaminen oli säännöllistä ja käytimme niitä paljon myös soitossa. Tämän lisäksi teimme lauluista helppoja soitinsovituksia, joissa kokeilimme ostinatosäestystä.

Liikuntaosiot toimivat hienosti lähes poikkeuksetta, ja koimme, että niistä oli paljon iloa ja hyötyä myös tunneilla. Lapset pitivät kehorytmien harjoittelusta, ja niiden avulla oli hyvä tukea motorista kehitystä. Teimme monipuolisesti tansseja sekä vapaata ja ohjattua liikuntaa. Näissä tilanteissa lapset toimivat hyvin ryhmänä.

Hyväksi motivointikeinoksi havaitsimme varsinkin piirtämisen, mitä olisi voinut hyödyntää enemmänkin. Myös kuvat sekä sormi- ja käsinuket, huivit, nauhat tai höyhenet toivat mielekkyyttä tunnin kulkuun ja selvästi auttoivat lapsia keskittymään. Näiden kiinnostavien yksityiskohtien avulla on helppo johdatella lapsia asiasta toiseen.

Projekti oli kovin opettavainen ja antoisa meille opettajille. Saimme paljon tietoa, kokemusta ja ideoita siitä, mitä kaikkea tarvitsee ottaa huomioon suunniteltaessa ja toteuttaessa tällaista "erityisopetusta". Ryhmä ei loppujen lopuksi paljoakaan poikennut "normiryhmästä", erona normaaliopetukseen olivat lähinnä viittomat, runsas kuvien käyttö, selkopuhe sekä runsas ääniharjoitusten käyttö. Monia näistä edellä mainituista asioista voisi hyödyntää enemmänkin myös tavallisten ryhmien kanssa.

Toivomme, että voimme tulevaisuudessa hyödyntää näitä oppimiamme asioita omassa työssämme. Tällaiselle toiminnalle on tarvetta enemmän kuin yleisesti tiedetäänkään. Olisi mielenkiintoista saada opettaa erityisryhmiä omissa työpaikoissamme. Essi onkin jo saanut koottua itselleen kaksi erityisryhmää, joissa on dysfasialasten lisäksi muitakin erityistarpeita vaativia lapsia. Kiinnostusta tämänkaltaiseen toimintaan on ilmennyt useista paikoista.

Toivomme, että tästä työstä on hyötyä kaikille aiheesta kiinnostuneille!

Lähteet:

- Ahonen, Timo, Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina. 2001. Kielelliset vaikeudet ja niiden ilmenemismuodot: Johdanto. Teoksessa Ahonen, Timo, Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina: Sanat sekaisin, kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. Juva: PS-kustannus. s. 14-18
- Ahonen, Timo, Taipale-Oiva, Sirpa, Kokko, Jussi, Kuittinen, Taina & Cantell, Marja. 2001. Oppimisvaikeudet ja opetus: Motoriikka. Teoksessa Ahonen, Timo, Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina: Sanat sekaisin, kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. Juva: PS-kustannus. s. 175-199
- Ahvenainen, Ossi, Ikonen, Oiva & Koro, Jukka. 2001. Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön. Vantaa: WSOY
- Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry. www.afasia.fi, linkki Dysfasia (www.afasia.fi/dysfasia.html) Luettu 22.10.2007
- Aro, Tuija, Närhi, Vesa & Räsänen, Tuuli. 2001. Oppimisvaikeudet ja opetus: Tarkkaavaisuus. Teoksessa Ahonen, Timo, Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina: Sanat sekaisin, kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. Juva: PS-kustannus. s. 150-174
- Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina. 2004. Millaista on hyvä tuki? Teoksessa Siiskonen, Tiina, Aro, Tuija, Ahonen, Timo & Ketonen, Ritva (toim.): Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS-kustannus, s.164-175
- Dysfasialasten tuki ry. www.kaapeli.fi/dysfasia, linkki Dysfasia (<http://www.kaapeli.fi/dysfasia/>) Luettu 22.10.2007
- Hongisto- Åberg, Marja, Lindeberg- Piironen, Anne & Mäkinen Leena. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Warner/Chappell Music Finland
- Huhtanen, Kristina (puheterapeutti): Tukiviittomakurssi. Kuninkaantien palvelukeskus, Tuomarila. Espoon kehitysvammapalvelut, 27.2.2008
- Keski-Uudenmaan Dysfasiayhdistys ry. Linkki Mitä dysfasia on? (http://personal.inet.fi/yhdistys/k_udysfasia/dysfasia.htm) Luettu 22.10.2007
- Ketonen, Ritva, Salmi, Paula & Tuovinen, Sisko. 2001. Kielelliset vaikeudet ja niiden ilmenemismuodot: Kielelliset vaikeudet ja vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Ahonen, Timo, Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina: Sanat sekaisin, kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. Juva: PS-kustannus. s. 33-52
- Laakso Marja-Leena. 2004. Esikielellinen vuorovaikutus ja kommunikointi. Teoksessa Siiskonen, Tiina, Aro, Tuija, Ahonen, Timo & Ketonen, Ritva (toim.): Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS-kustannus, s.20-47

Lahtinen, Ulla. 1998. Liikunnallako oppii? Teoksessa Strandén, Kaisa: Ei tyhmä vaan erilainen oppija. Jyväskylä: STAKES. s. 134-138

Latva, Tarja. 2001. Kommunikointi dysfaattisen oppilaan strukturoidussa opetuksessa. Teoksessa Kerola, Kyllikki (toim.): Struktuuria opetukseen, selkeys ja rakenteet oppimisen edistäjänä. Porvoo: PS-kustannus, s. 115-118

Lyytinen, Paula. 1995. Lapsen kielen ja kommunikointitaitojen kehitys. Teoksessa Lyytinen, Paula, Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityspsykologiaan, kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY. s. 105-121

Marttinen, Marja, Ahonen, Timo, Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina. 2001. Kielelliset vaikeudet ja niiden ilmenemismuodot: Kielen kehityksen erityisvaikeus. Teoksessa Ahonen, Timo, Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina: Sanat sekaisin, kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. PS-kustannus. Juva: PS-kustannus. s. 19-32

Papunet, kommunikointikeinot: www.papunet.net
(<http://papunet.net/yleis/kommunikointikeinot.html>) Luettu 11.10.2007

Papunet, tukiviittomat: www.papunet.net
(<http://papunet.net/yleis/kommunikointikeinot/viittomat/tukiviittomat.html>) Luettu 11.10.2007

Papunet, viittomakieli: www.papunet.net
(<http://papunet.net/yleis/kommunikointikeinot/viittomat/viittomakieli.html>) Luettu 11.10.2007

Pulli, Tuula. Viittominen vahvistaa puhetta. www.papunet.net
(tarkempi osoite:
<http://papunet.net/yleis/kommunikointikeinot/viittomat/tukiviittomat/viittominen-vahvistaa-puhetta.html>). Luettu 11.10.2007

Svärd, Pirjo-Liisa. 1996. Lapsen kielen ja puheen kehitys ja häiriöt. Teoksessa Pihlaja, Päivi & Svärd, Pirjo-Liisa: Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Porvoo: WSOY. s. 146-175

Varhaisiän musiikinopettajat ry. www.vamory.org
(<http://www.vamory.org/musiikkileikkikoulut.php>) Luettu 12.11.2007

Ylönen Maarit. 1999. Kun sanat loppuvat musiikki auttaa kommunikoimaan. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos, musiikkiterapia. Pro gradu, Elektroninen aineisto

www.paajarvenky.fi

<http://suvi.viittomat.net>

Liitteet:

Liite 1: TUNTISUUNNITELMAT

Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia
Päiväkoti Troolari Koetunti Essi Rehunen ja Satu Valle
Pvm: 24.11.2006
Lapsiryhmä:3- 6- vuotiaat
Teema: metsä
Musiikillinen tavoite: hidas- nopea, suuri- pieni, ryhmään tutustuminen

Sisältö ja tunnin kulku	välineet
ALOITUS - Mari on tullut muskariin - kehorytmit	10- kielinen kantele
AIHEESEEN JOHDATTELU - mitä eläimiä metsässä on? (lapset saavat keksiä) - minä näin- laululeikki	kantele
LIIKUNTA/ohjattu - ketjukävely - hidas- nopea	Limusiini cd:6
AIHE - eläinloru - so- mi- laulu lorusta	kuvakortit
SOITTAMINEN - minä näin - sykesoitto	kapulat, kantele
LIIKUNTA - eläinjumppa.. tassut ylös, tassut alas	kantele
RENTOUTUS - metsän sisällä - ”loppujutustelu”	laulu, kantele, olin teemakirja
LOPPULAULU - minä vilkutan	

Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia
Päiväkoti Troolari Tunti 1 Essi Rehunen ja Satu Valle
Pvm: 15.1.07
Lapsiryhmä: 3-6- vuotiaat
Teema: Lappi
Musiikillinen tavoite: omaan ääneen tutustuminen, monipuolinen äänenkäyttö

Sisältö ja tunnin kulku	välineet
ALOITUS - Mari on tullut muskariin - syketaputus: polvet, kädet	10- kielinen kantele
AIHEESEEN JOHDATTELU - juttelua lapista + kuvat ja viittomat - Tarinan äänten pohjustaminen - pakkänen paukkuu – lorutellen	kuvia lapista
LIIKUNTA/ohjattu - vastuutanssi	jouluniverso cd: 3
AIHE - Äänisatu: tuuli, hiutale, lintu, susi, ylä- ja alamäki jokaiselle lapselle oma ääni, minkä saa tuottaa haluamallaan tavalla - lumisadelaulu	kuvat kantele
LIIKUNTA/vapaa - revontulet	Limusiini cd:15 huivit
SOITTAMINEN - pakkänen paukkuu - p-f	kapula, triangeli chimes
RENTOUTUS - nuotio (kynttilät ja huivit) - joiu´ut - ”loppujutustelu”	kynttilät, huivit
LOPPULAULU - minä vilkutan	

Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia
Päiväkoti Troolari Tunti 2 Essi Rehunen ja Satu Valle
Pvm: 22.1.07
Lapsiryhmä:3- 6- vuotiaat
Teema: Lumileikkejä
Musiikillinen tavoite: monipuolinen äänenkäyttö, hiljainen- voimakas

Sisältö ja tunnin kulku	välineet
ALOITUS - Mari on tullut muskariin - syketaputus: jalat, kädet	10k
AIHEESEEN JOHDATTELU - lumipallon pyöritän –loru - hiljainen –voimakas - tarina lumiukon karkumatkasta - lumiukko hah hah haa	lumiukko kuvat
LIIKUNTA/ohjattu - vastuutanssi	joulaverso cd:3
AIHE - lumiukko hah hah haa – soitto + laulu, taa taa titi taa- ostinato - pakkaneen paukkuu	rummut
LIIKUNTA/vapaa - lumihiihtäileiden-tanssi	Limusiini cd: 15 huivit
SOITTAMINEN - rytmiterveiset - improvisointi liikkeen mukaan - hiljainen –voimakas	djembe
RENTOUTUS - nuotio - kuvat -loppujutustelu	kynttilät, huivit kuvat
LOPPULAULU - minä vilkutan	

Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia
Päiväkoti Troolari Tunti 3 Essi Rehunen ja Satu Valle
Pvm: 29.1.07
Lapsiryhmä:3- 6-vuotiaat
Teema: Lappi, lumiukko
Musiikillinen tavoite: Sanarytmin harjoittaminen, korkea- matala

Sisältö ja tunnin kulku	välineet
ALOITUS - Mari on tullut muskariin - Syketaputus: jalat, kädet	10k
AIHEESEEN JOHDATTELU - matkustus lentokoneella lappiin -> äänet - lapin ihmiset, eläimet, luonto poro, kota, saamelainen - rytmitaputukset	kuvat
LIIKUNTA/ohjattu - A: porot (jonossa) - B: tuuli – heilutetaan hallaharsoa	jouluerso cd: 15 hallaharso
AIHE - istutaan tunturille - kaikuleikki- lapset keksivät itse ääniä, mitä muut toistivat - lumiukko hah hah haa: titi taa- rytmi - lumipallon pyöritän	lumiukko
LIIKUNTA/vapaa - revontulet	Limusiini cd: 23 huivit
RENTOUTUS - nuotio - joikhausta - loppujutustelu	huivit, kynttilät
LOPPULAULU - minä vilkutan	

Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia
Päiväkoti Troolari Tunti 4 Essi Rehunen ja Satu Valle
Pvm: 5.2.07
Lapsiryhmä: 3- 6-vuotiaat
Teema: Pupu
Musiikillinen tavoite: pikku pupu- laulun oppiminen, monipuolinen äänenkäyttö, kehorytmit

Sisältö ja tunnin kulku	välineet
ALOITUS - Mari on tullut muskariin - Syketaputus. jalat, kädet	10k
AIHEESEEN JOHDATTELU - unelias pikkupupu - pupu herää – venyttely+ äänet	pupukäsinukke
LIIKUNTA/ohjattu - pupu meni puskaan - kehorytmit: jalat, jalat, reidet, reidet, kädet, kädet, kädet	kantele
AIHE - tarina pupun matkasta järven poikki - hyppää pois = titi taa- rytmi - pikku pupu loikki	paperi+ kynät pupukäsinukke
LIIKUNTA/vapaa - lumihiutaleet	Limusiini cd: 15 huivit
SOITTAMINEN - rytmiterveiset	kapulat
RENTOUTUS - kuunnellaan Lauran soittoa	sello, patjat
LOPPULAULU - minä vilkutan	

Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia
Päiväkoti Troolari Tunti 5 Essi Rehunen ja Satu Valle
Pvm: 12.2.07
Lapsiryhmä:3- 6-vuotiaat
Teema: Metsän eläimet
Musiikillinen tavoite: korkea- matala, sanarytmi, äänenkäyttö

Sisältö ja tunnin kulku	välineet
ALOITUS - Mari on tullut muskariin - Syketaputus: jalat, kädet	10k
AIHEESEEN JOHDATTELU - pikkupupu heräilee – venyttely+ äänet - kuusi- pesät on lumessa, piirretään kuusi - huis huis lumet pois- korkea- matala - pikku pupu loikki	pupukäsinukke kynät+ paperi kuusi kuvat
LIIKUNTA/ohjattu - tule ystäväksi näin -piiritanssi	10k
AIHE - mitä eläimet tekevät talvella? - rytmitaputukset - so- mi-laulu: lintu ja pupu - korkea- matala	kuvakortit
LIIKUNTA/vapaa - huivitanssi - korkea- matala, tunnistus musiikista	huivit Tassutellen ja tanssien cd: 30
SOITTAMINEN - pikkupupu loikki – sanarytmi soitto	kapulat
RENTOUTUS - pieni pilvi pehmainen	kantele+ laulu
LOPPULAULU - minä vilkutan	

Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia päiväkoti Troolari Tunti 6 Essi Rehunen ja Satu Valle
Pvm: 26.2.07
Lapsiryhmä:3- 6-vuotiaat
Teema: peikot
Musiikillinen tavoite: sanarytmi, takkutukka pörröpää- laulun oppiminen

Sisältö ja tunnin kulku	välineet
ALOITUS - Mari on tullut muskariin - syketaputus	10k
AIHEESEEN JOHDATTELU - tarina peikoista - kaksi pientä peikkolasta - lähdetään peikkovuorelle	peikkosorminuket
LIIKUNTA/ohjattu - taskulampputanssi ABACADA - erilaiset liikkumistavat	Kuuntelun aika 1 cd: 7
AIHE - jutustelua peikoista - takku tukka pörröpää- laulun opetus - rytmitaputukset	kuva
LIIKUNTA/ohjattu - tule ystäväksi näin	
SOITTAMINEN - takkutukka pörröpää- soitto sanarytmillä	kapulat
RENTOUTUS - peikkoäidin kehtolaulu	kantele+ laulu
8. LOPPULAULU - minä vilkutan	

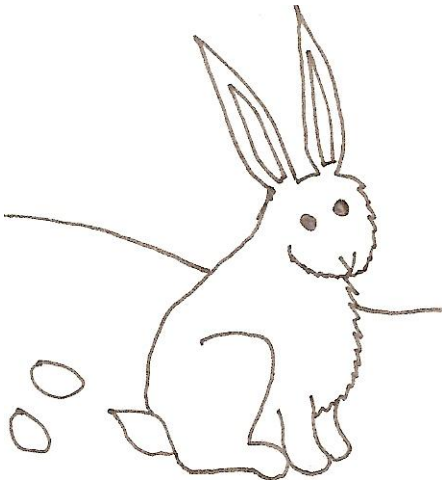
Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia
Päiväkoti Troolari Tunti 7 Essi Rehunen ja Satu Valle
Pvm: 5.3.07
Lapsiryhmä:3- 6- vuotiaat
Teema: Peikko
Musiikillinen tavoite: sanarytmi, takkutukka pörröpää- vahvistus

Sisältö ja tunnin kulku	välineet
ALOITUS - Mari on tullut muskariin - syketaputus	10k
AIHEESEEN JOHDATTELU - tarina peikoista - 2 pientä peikkolasta - matka jatkuu kohti peikkovuorta	peikkosorminuket
LIIKUNTA/ohjattu - taskulampputanssi ABACADA	Kuuntelun aika 1 cd:7
AIHE - saavutaan peikkovuorelle - takkutukka pörröpää- laulu - rytmitaputuksia peikoista	kuvat
LIIKUNTA - vuorenpaikkojen tanssi	hännät Nallekarhu konsertissa cd: 3
SOITTAMINEN - takkutukka pörröpää- sanarytmi	kapulat
LIIKUNTA/ohjattu - tule ystäväksi näin	Kantele
RENTOUTUS - tiitiäisen tuutulaulu	laulu+ kantele
LOPPULAULU - minä vilkutan	

Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia		
Päiväkoti Troolari	Tunti 8	Essi Rehunen ja Satu Valle
Pvm: 12.3.07		
Lapsiryhmä: 3- 6- vuotiaat		
Teema:		
Musiikillinen tavoite: tuttujen laulujen vahvistus		

Sisältö ja tunnin kulku	välineet
ALOITUS - Mari on tullut muskariin - syketaputus	10k
AIHEESEEN JOHDATTELU - 1. kirjekuori löytyy - pakkänen - pakkänen paukkuu loruna ja laulaen	kirje pakkaskuva
LIIKUNTA/ohjattu - A: taa, taa, titi taa- ostinato (missä laulut on?) - B: vapaa	Olin liikunta- ja kuunteluäänite 1: 27
AIHE - 2. kirjekuori löytyy - pupu - pikkupupu loikki	kirje pupukuva
SOITTAMINEN - 3. kirjekuori - lumiukko - lumiukko hah hah haa	kirje lumiukkokuva kapulat
LIIKUNTA - carnevalito	Olin liikunta- ja kuunteluäänite 1:27
LAULULEIKKI - 4. kirjekuori - peikko - takkutukka pörröpää	kirje peikkokuva
LIIKUNTA - 5. kirjekuori – piiri - tule ystäväksi näin	kirje kantele
RENTOUTUS - juttelu muskarista	
ESITYS - tule ystäväksi näin! Esitys ryhmäkavereille	

Liite 2: TUNNEILLA KÄYTTÄMIÄMME KUVIA

© Satu Valle

